

HIIU VALLA
LASTEAEED

KALDA MAJA

ÕPPEKAVA

KÄRDLA 2016

SISUKORD

1. Lasteasutuse liik ja eripära.....	3
2. Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid, põhimõtted, sisu ja lapse arengu eeldatavad tulemused	4
õppekava läbimisel vanuseti.....	4
2.1. Mina ja keskkond kuni 3aastased.....	4
2.2. Mina ja keskkond 5aastased.....	8
2.3. Mina ja keskkond 7aastased.....	12
2.4. Keel ja kõne kuni 2aastased.....	16
2.5. Keel ja kõne 2-3aastased.....	17
2.6. Keel ja kõne 3-4aastased.....	18
2.7. Keel ja kõne 4-5aastased.....	19
2.8. Keel ja kõne 5-6aastased.....	20
2.9. Keel ja kõne 6-7aastased.....	22
2.10. Matemaatika 2-3aastased.....	23
2.11. Matemaatika 3-4aastased.....	24
2.12. Matemaatika 4-5aastased.....	25
2.13. Matemaatika 5-6aastased.....	26
2.14. Matemaatika 6-7aastased.....	27
2.15. Kunst 3aastased	28
2.16. Kunst 5aastased.....	29
2.17. Kunst 7aastased.....	30
2.18. Muusika 2-3aastased.....	32
2.19. Muusika 3-4aastased.....	33
2.20. Muusika 4-5aastased.....	33
2.21. Muusika 5-6aastased.....	34
2.22. Muusika 6-7aastased.....	35
2.23. Liikumine 2aastased.....	35
2.24. Liikumine 2-3aastased.....	36
2.25. Liikumine 3-4aastased.....	37
2.26. Liikumine 4-5aastased.....	38
2.27. Liikumine 5-6aastased.....	39
2.28. Liikumine 6-7aastased.....	40
3. Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus, sealhulgas suveperioodil.....	41
4. Lapse arengu analüüsimise ja hindamise põhimõtted.....	42
4.1. Üldoskused 1-2aastased.....	43
4.2. Üldoskused 2-3aastased.....	44
4.3. Üldoskused 3-4aastased.....	44
4.4. Üldoskused 4-5aastased.....	45
4.5. Üldoskused 5-6aastased.....	46
4.6. Üldoskused 6-7aastased.....	47
5. Erivajadusega lapse toetamise põhimõtted, sealhulgas korraldus.....	49
6. Lapsevanematega koostöö põhimõtted, sealhulgas korraldus.....	50
7. Õppekava uuendamise ja täiendamise kord	51

1 LASTEASUTUSE LIIK JA ERIPÄRA

Koolieelse Lasteasutuse Seaduse § 1 kohaselt käsitletakse koolieelset lasteasutust kui koolieast noorematele lastele hoitu ja alushariduse omandamist võimaldav õppeasutus.

Alusharidus on teadmiste, oskuste, vilumuste ja käitumisnormide kogum, mis loob eeldused edukaks edasijõudmiseks igapäevaelus ja koolis.

Koolieelse Lasteasutuse Seadus § 5 toob välja lasteasutuse liigid, millest tulenevalt on Hiiu Valla Lasteaed **lasteaed, mis on kuni seitsmeaastastele lastele**. Hiiu Valla Lasteaed on Hiiu Vallavalitsuse allasutus.

Lasteasutuse **eripära** all mõistame õppimise- õpetamise aluseks olevaid meetodikaid:

- **Hea Algus: õpetamine tegevuse kaudu**

Peetakse oluliseks lapse heaolu ja arengut, mis sõltub vanema ning lasteasutuse koostööst. Ruum on jagatud tegevuskeskusteks, mille avariiuulitelt saab laps omatahtsi võtta kõike tegutsemiseks vajalikku.

Hea Alguse programmis on esikohal:

- -lapsekeskne lähenemine
- -keskendumine arenguliselt sobivatele tegevustele
- -õpetamine tegevuskeskuste kaudu, temaatiline õpetamine

- **Montessori pedagoogika: käeline tegevus arendab vaimu**

Lapse arengu tähtsaimaks tunnusjooneks peetakse usku iseendasse, mis tekib ja areneb sünnimomendist alates, kui võtame last sellisena, nagu ta on. Montessori pedagoogika õppevahendid võimaldavad lapse loomupärasel soovil asju käega katsuda- käelised liigutused ei arenda mitte üksnes füüsilist, vaid valmistavad ette ka vaimseks tegevuseks. Madalatele lahtistele riiulitele paigaldatud vahendeid on lapsel võimalik ise valida, mis aitab treenida kannatlikkust ja keskendumisvõimet. Oluline osa on ka grupitööl, mis valmistab last ette kooliks.

- **Waldorf- pedagoogika: areng läbi mängu**

Waldorf- pedagoogika lähtub lapse füüsilisest, vaimsest ja hingelisest olendist. Kasvatuse võtmesõnaks on rütm, kordamine, eeskuju, matkimine ning laps kui meeleline olend. Õpetamisel lähtutakse erinevate ainete vahelisest seostest. Ka kombe- ja religioosne kasvatuse läbib igapäevatoiminguid, teatud rituaal annab kogemuse vaikusest ja rahust. Tänuõnad, söögipalved ja muinasjutud äratavad tänulikkust, lugupidamist, sümpaatiat ja abivalmidust.

- **Üldõpetuse printsiip: Käisi põhimõte-** lõimida kõik valdkonnad ühtseks tervikuks

J. Käisi järgi on üldõpetuse tuumaks kodulooline vaateõpetus ehk kodulugu. See on lähtekoht kogu lapse mõttetegevusele ja väljendusele. Mis vaatluse vältel on esile toodud, seda väljendatakse keeleliselt, kinnitatakse lugemispalasisid käsitledes, töötatakse läbi matemaatikas, kujutatakse mitmel viisil käega, kasutatakse luuletusi ja laule õppides, elatakse uuesti läbi dramatiseeringutes ning mängudes.

- **Tervist Edendav Lasteaed** - esikohal lapse areng ja tervis (toit, liikumine, vaimne tervis)

- **Kiusamisvaba lasteaed** - lapse vaimse tervise toetamine

- **Meetodid**

- **õuesõpe ja koduloolisus-** meetodilise materjalina koostatud erinevate vanuserühmade õuesõppekava, mis hõlmab kodukoha asukohta, loodust ja õpperadasid (Rannakarjamaa, Linnapark, Rannapark, Hausma mets, Kärkla- Tõrvanina matkarada, Ristkraavi mets),
- **tervisedendus** - toetumine tervisekasvatuse tegevuskavale ja Kiusamisvaba l/a projektile,
- **projektid-** tervisedendus -ja keskkonnaprojektid (koolipuuvilja projekt, hammaste tervishoid, piimaprogramm, KIK -i projektid loodus- ja õpperadadele, Lastekaitse Liidu ja Rahvakultuuri Keskuse projektid).

2. ÕPPE -JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID, PÕHIMÕTTED, SISU JA LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED ÕPPEKAVA LÄBIMISEL VANUSETI.

ÜLDEESMÄRK:

Lapse mitmekülgne ja järjepidev areng kodu ning lasteasutuse koostöös.

Üldeesmärgist tulenevalt toetab õppe- ja kasvatustegevus lapse kehalist, vaimset, sotsiaalset ning emotsionaalset arengut, mille tulemusel kujuneb positiivne minapilt, ümbritseva mõistmine, eetiline käitumine ning algatusvõime, esmased tööharjumused, kehaline aktiivsus ja arusaam tervise hoidmise tähtsusest ning arenevad mängu-, õpi-, sotsiaalsed ja enesekohased oskused.

ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE PÕHIMÕTTED:

- 1) lapse individuaalsuse ja tema arengupotentsiaali arvestamine;
- 2) lapse tervise hoidmine ja edendamine ning liikumisvajaduse rahuldamine;
- 3) lapse loovuse toetamine;
- 4) mängu kaudu õppimine;
- 5) humaansete ja demokraatlike suhete väärtustamine;
- 6) lapse arengut ja sotsialiseerumist soodustava keskkonna loomine;
- 7) lapsele turvatunde ning eduelamuste tagamine;
- 8) üldõpetusliku tööviisi rakendamine;
- 9) kodu ja lasteasutuse koostöö;
- 10) eesti kultuuritraditsioonide väärtustamine ning teiste kultuuride eripära arvestamine.

ÕPIKÄSITLUS

1. Õppimine on elukestev protsess, mille tulemusel toimuvad muutused käitumises, teadmistes, hoiakutes, oskustes jms ning nendevahelistes seostes. Laps õpib matkimise, vaatlemise, uurimise, katsetamise, suhtlemise, mängu ja harjutamise kaudu.
2. Õppe- ja kasvatustegevust kavandades ja korraldades arvestatakse laste eripära: võimeid, keele- ja kultuuritausta, vanust, sugu, terviseseisundit. Pedagoogid on laste arengu suunajad ning arengut toetava keskkonna loojad.
3. Laps on õppe- ja kasvatustegevuses aktiivne osaleja ning tunneb rõõmu tegutsemisest. Last kaasatakse kavandamisse, julgustatakse tegema valikuid ning tehtut analüüsima.

2.1. MINA JA KESKKOND, 3-aastased

Eesmärk:

- 1) laps mõistab ja tunnetab ümbritsevat maailma terviklikult;
- 2) laps omab ettekujutust oma minast ning enda ja teiste rollidest elukeskkonnas;
- 3) laps väärtustab eesti kultuuritraditsioone;
- 4) laps väärtustab enda ja teiste tervist ning püüab käituda tervislikult ja ohutult;
- 5) väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi;
- 6) laps märkab nähtusi ja muutusi looduses.

Sisu:

- sotsiaalne keskkond: mina, perekond, kodu, lasteaed, ametid, tööd, kodumaa, eesti rahva tähtpäevad, kombed, üldinimlikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid; tervislik toitumine, inimkeha; ohuallikad ning ohutu käitumine;
- looduskeskkond: kodukoha loodus, muutused looduses, elukeskkond, inimese mõju loodusele;
- tehiskeskkond: ehitised, kodutehnika, jäätmed, transpordivahendid, jalakäija ohutu liiklemine, turvavarustus.

Põhimõtted:

- 1) valitakse valdkonna temaatika lapse igapäevaelust ja teda ümbritsevast keskkonnast, mis hõlmab sotsiaalsed keskkonda, loodus- ja tehiskeskkonda, sealhulgas tervise – ja liikluskasvatust;
- 2) suunatakse last ümbritsevat maailma märkama, uurima ning kogema mängu ja igapäevatoimingute kaudu, võimaldades lapsel ümbritsevat tajuda erinevate meelte ning aistingute abil: vaadeldes, nuusutades ja maitstes, kompides, kuulates helisid;
- 3) lõimitakse erinevaid tegevusi: võrdlemist, modelleerimist, mõõtmist, arvutamist, vestlemist, ettelugemist, kehalist liikumist, kunstilist ja muusikalist tegevust;
- 4) suunatakse last mängudes, ümbritsevas looduses, liikluses, oma tervises seisundis jm märgatu kohta küsimusi esitama (probleemi püstitama), küsimustele vastuseid leidma (oletama ja oletusi kontrollima) ja märgatust ning kogetust järeltõlge tegema;
- 5) suunatakse last materjale ja vahendeid säästlikult kasutama, hoolivalt ja heaperemehelikult käituma.

Õppe- ja kasvatustöö tulemusel 3aastane laps:

- 1) tutvustab ja kirjeldab iseennast, enda omadusi;
- 2) nimetab pereliikmeid, teab õdede ja vendade nimesid;
- 3) tunneb Eesti lippu;
- 4) järgib isikliku hügieeni nõudeid, sealhulgas hammaste hooldamist;
- 5) suhtub ümbritsevasse keskkonda hoolivalt ning käitub seda säästvalt;
- 6) tunneb rõõmu õues viibimisest ja oskab osutamisel nimetada kodukoha metsa, puud, lille, muru, tuntumaid puu- ja aedvilju, looma, lindu, tuttavaid putukaid ja veekogusid;
- 7) oskab küsimisel iseloomustada ööd ja päeva;
- 8) teab, miks on vesi ning toit taimedele ja loomadele kasvamiseks vajalikud;
- 9) oskab nimetada talve ja suve iseloomulikke nähtusi;
- 10) mõistab enda tegevuse mõju loodusele;
- 11) nimetab esemeid, mis võivad olla ohtlikud (nuga, käärid);
- 12) teab helkuri ja jalgratta kiivri kasutamise vajalikkust ning kuidas liiklusmärgid sõidu- ja kõnniteel aitavad ohutult liigelda.

MINA JA KESKKOND, kuni 3aastased

KUU	TEEMA	TEEMA SISU
September I	Mina	1. Ütleb küsimise korral oma ees- ja perekonnanime. 2. Vastab õigesti küsimusele, kas ta on tüdruk või poiss. 3. Ütleb vastuseks vanuse küsimisele oma ea aastates või näitab seda sõrmedel.
September II	Lasteaed	1. Oskab nimetada oma rühma nime. 2. Suudab leida oma koha rühmas (kapp, voodi, käterätik). 3. Nimetab rühmas olevaid esemeid. 4. Ütleb küsimise korral rühmakaaslaste ja õpetajate ning õpetajaabi nimed.
September III	Tänava ületamine	1. Teab mõisteid sõidutee ja kõnnitee.
September IV	Liiklusmärgid	1. Teab liiklusmärkide tähtsust.

September V	Aastaajad: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses ning loomade ja inimeste tegevused.	1. Oskab nimetada talve ja suve iseloomulikke nähtusi (talvel sajab lund, on külm; suvel saab ujuda, on soe). 2. Märkab lehtede langemist, oskab nimetada vihma sajab.
Oktoober I	Kodukoha loodus: taimed, veekogud	1. Tunneb rõõmu looduses (õues) viibimisest. 2. Oskab osutamise korral nimetada metsa, muru, lille, puud.
Oktoober II	Taimed: erinevad kasvukohad ja vajadused, nimetus, välimus, kasv, areng	1. Eristab tuntumaid puu- ja aedvilju välimuse ning nimetuse järgi.
Oktoober III	Ehitised	1. Tunneb ära oma kodu ja lasteaia ning tuttavad teenindusasutused.
Oktoober IV	Kodused tööd	1. Nimetab pereliikmete koduseid toimetusi. 2. Matkib lihtsamaid töövõtteid. 3. Asetab töövahendid kokkulepitud kohta.
November I	Perekond, isadepäev	1. Nimetab pereliikmeid: ema, isa, õde, vend. 2. Teab õdede ja vendade nimesid. 3. Nimetab küsimise korral tähtpäevaga seotud tegevusi.
November II	Kodu	1. Vastab küsimustele oma kodu ja pereliikmete kohta.
November III	Kodumasinad	1. Oskab küsimise korral nimetada kodus kasutatavaid kodumasinaid ja- elektroonikat (kell, pliit, külmkapp, pesumasin, televiisor, arvuti jm).
November IV	Helkur	1. Teab helkuri kasutamise vajalikkust.
Detsember I	Tähtpäevad, pühad ja kombed	1. Räägib oma sünnipäevast (kuidas tähistatakse). 2. Nimetab küsimise korral pühadega seotud tegevusi.
Detsember II	Üldinimlikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid	1. Teab mõiste hea ja paha tähendust.
Detsember III	Aastaajad: nende vaheldumisega seotud muutused looduses	1. Oskab nimetada talve ja suve iseloomulikke nähtusi (talvel sajab lund, on külm; suvel saab ujuda, on soe).
Detsember IV	Tähtpäevad, pühad, jõulupidu	1. Nimetab küsimise korral pühadega seotud tegevusi.
Jaanuar I	Öö ja päev: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses	1. Oskab küsimise korral iseloomustada ööd (öö on pime) ja päeva (on valge).
Jaanuar II	Loomad, erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng	1. Oskab küsimise korral nimetada tuttavat looma ja tema kehaosi. 2. Oskab küsimise korral nimetada tuttavat lindu. 3. Teab, et mõned loomad elavad metsas, mõned inimeste

		juures (kodus).
Jaauar III	Tervislik toitumine	1. Nimetab toiduaineid.
Jaauar IV	Hammaste tervishoid	1. Teab hammaste hooldamise vahendeid. 2. Harjab hambaid täiskasvanu abiga.
Veebruar I	Ohutus ja turvalisus, 112	1. Nimetab esemeid, mis võivad olla ohtlikud.
Veebruar II	Sõprus ja abivalmidus	1. Küsimise korral nimetab oma sõprade nimesid. 2. Oskab haiget saanud sõpra lohutada.
Veebruar III	Ilmastik, erinevad ilmastikunähtused	1. Oskab nimetada erinevaid ilmastikunähtusi (sajab lund, vihma, päike paistab).
Veebruar IV	Kodumaa	1. Osaleb jõukohasel viisil vanemate laste ja täiskasvanute tegevuses kodumaale tähtsatel päevadel (ruumide kaunistamine, laulude laulmine, peoriiede kandmine jm). 2. Leiab Eesti lippu nähes erinevate värvide seast Eesti lipu värvid.
Märts I	Inimkeha tundmine	1. Osutab küsimise korral peale, kätele, jalgadele.
Märts II	Inimkeha tundmine	1. Osutab küsimise korral silmadele, suule, ninale, kõrvadele.
Märts III,IV	Aastaajad: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses	1. Oskab nimetada aastaajale iseloomulikke nähtusi (lumi sulab, vesi voolab, tärkab esimene lill).
Märts V	Vee ja toitainete tähtsus taimedele ja loomadele	1. Teab, et taimed ja loomad vajavad kasvamiseks vett ja toitu.
Aprill I	Sõidukid	1. Oskab küsimise korral nimetada sõidukeid (auto, buss, lennuk, laev).
Aprill II	Inimese mõju loodusele: loodushoid, säästev areng	1. Mõistab, et lilli nopitakse vaasi panekuks. 2. Teab, et prügi pannakse selleks ettenähtud kohta.
Aprill III	Jäätmed	1. Leiab loodusest prahti ja toob selle kokkulepitud kogumiskohta (prügikast, prügikott, ämber).
Aprill IV	Üldtunnustatud käitumisreeglid	1. Meeldetuletamise korral tervitab, jätab hüvasti, palub ja tänab.
Mai I	Hoolivus, minu ema, tähtpäev: emadepäev	1. Märkab ema ja annab talle lilli. 2. Nimetab küsimise korral tähtpäevaga seotud tegevusi.
Mai II	Putukad: erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng	1. Oskab nimetada tuttavaid putukaid (lepatriinu, sipelgas, mesilane).
Mai III	Taimed: erinevad kasvukohad ja vajadused, välimus,	1. Oskab osutamise korral nimetada tuttavaid lilli.

	kasv, areng	
Mai IV	Sõidukid	1. Teab liiklusvahendeid ja eriotstarbelisi sõidukeid. 2. Teab jalgrattaga sõitmise nõudeid (kiiver).

2. 2. MINA JA KESKKOND, 5AASTASED

Eesmärk:

- 1) laps mõistab ja tunnetab ümbritsevat maailma terviklikult;
- 2) laps omab ettekujutust oma minast ning enda ja teiste rollidest elukeskkonnas;
- 3) laps väärtustab eesti kultuuritraditsioone;
- 4) laps väärtustab enda ja teiste tervist ning püüab käituda tervislikult ja ohutult;
- 5) väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi;
- 6) laps märkab nähtusi ja muutusi looduses.

Sisu:

- sotsiaalne keskkond: mina, perekond ja sugulased, kodu, lasteaed, ametid, tööd, kodumaa, eesti rahva tähtpäevad, kombed, teised rahvused Eestis, üldnimelikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid; tervise väärtustamine, tervislik toitumine, inimkeha; ohuallikad ning ohutu käitumine;
- looduskeskkond: kodukoha loodus, muutused looduses, elukeskkond, inimese mõju loodusele;
- tehiskeskkond: ehitised, kodutehnika, jäätmed, transpordivahendid, jalakäija ohutu liiklemine, turvavarustus, virtuaalkeskkond.

Põhimõtted:

- 1) valitakse valdkonna temaatika lapse igapäevaelust ja teda ümbritsevast keskkonnast, mis hõlmab sotsiaalset keskkonda, loodus- ja tehiskeskkonda, sealhulgas tervise – ja liikluskasvatust;
- 2) suunatakse last ümbritsevat maailma märkama, uurima ning kogema mängu ja igapäevatoimingute kaudu, võimaldades lapsel ümbritsevat tajuda erinevate meelte ning aistingute abil: vaadeldes, nuusutades ja maitstes, kompides, kuulates helisid;
- 3) lõimitakse erinevaid tegevusi: võrdlemist, modelleerimist, mõõtmist, arvutamist, vestlemist, ettelugemist, kehalist liikumist, kunstilist ja muusikalist tegevust;
- 4) suunatakse last mängudes, ümbritsevas looduses, liikluses, oma tervises seisundis jm märgatu kohta küsimusi esitama (probleemi püstitama), küsimustele vastuseid leidma (oletama ja oletusi kontrollima) ja märgatust ning kogetust järeldusi tegema;
- 5) suunatakse last materjale ja vahendeid säästlikult kasutama, hoolivalt ja heaperemehelikult käituma.

Õppe- ja kasvatustöö tulemusel 5aastane laps:

- 1) tutvustab ja kirjeldab iseennast ja enda omadusi;
- 2) kirjeldab oma kodu, perekonda ja peretraditsioone;
- 3) nimetab ja kirjeldab erinevaid ameteid, teab oma vanemate ameteid;
- 4) nimetab Eesti riiklikke sümboleid ja rahvatraditsioone;
- 5) mõistab, et inimesed on erinevad ning neil on erinevad vajadused;
- 6) oskab eristada igapäevaelus tervisele kasulikku ja kahjulikku;
- 7) teab ohtusid, mis on ennast ja teisi kahjustav või ohtlik, teab 112;
- 8) laps mõistab, millised tegevused hoiavad teda tervena;
- 9) järgib isikliku hügieeni nõudeid, sealhulgas hammaste hoidmist ja hooldamist;
- 10) suhtub ümbritsevasse keskkonda hoolivalt, mõistab kokkuhoidu veelaskmisel, nõudepesul, hambapesul, elektri kasutamisel);

- 11) kirjeldab kodukoha loodust, tuntumaid taimi, seeni ja loomi;
- 12) kirjeldab loodust ja inimeste tegevusi erinevates ajatsüklites: öö ja päev, nädal, aastaajad;
- 13) selgitab, miks on valgus, temperatuur, vesi, muld ning õhk taimedele, loomadele ja inimestele tähtsad;
- 14) laps oskab kirjeldada ilmastikunähtusi vastavalt aastaajale;
- 15) laps oskab nimetada võimalikke ohte kodus, veekogul, liikluses jm;
- 16) teab ja mõistab jalakäijana ohutult liigelda ning jalgrattaga lasteaia õuealal sõita.

MINA JA KESKKOND, 5aastased

KUU	TEEMA	TEEMA SISU
September I	Mina	1. Oskab öelda oma nime, vanuse ja soo (tüdruk, poiss)
September II	Lasteaed	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nimetab oma lasteaia nime. 2. Oskab kirjeldada oma tegevusi ja mängu. 3. Teab nimetada lasteaia töötajaid ja nende nimetusi. 4. Teab oma, võõra ja ühise tähendust.
September III	Tänava ületamine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab, kuidas sõiduteed ületada. 2. Oskab ületada tänavat jalgrattaga (jalgratas käe kõrval).
September IV	Liiklusmärgid	1. Teab liiklusmärkide tähendusi.
September V	Aastaajad: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses ning loomade ja inimeste tegevused, tähtpäev: mihkclipäev	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oskab nimetada kõiki aastaagu ja neid iseloomustada. 2. Oskab kirjeldada mihkclipäevaga seotud tegevusi.
Oktoober I	Kodukoha loodus: veekogud, taimed, seened, tähtpäev: leivanädal	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oskab nimetada oma kodukoha olulisemat veekogu (meri, jõgi). 2. Oskab nimetada tuttavaid seeni ja kirjeldada neid, mis kasvavad kodukoha metsas. 3. Oskab kirjeldada leivanädalaga seotud tegevusi.
Oktoober II	Taimed: erinevad kasvukohad ja vajadused, välimus, kasv, areng	1. Oskab nimetada ning kirjeldada tuttavaid puid, lilli, puu- ja köögivilju.
Oktoober III	Ehitised	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjeldab kodumaja omapära: maja osad ja nende otstarve, ruumid ja nende sisustus. 2. Oskab nimetada erinevaid ruume lasteaias ning teab nende otstarvet. 3. Oskab kirjeldada lasteaia õueala ning seal kasutatavaid vahendeid.
Oktoober IV	Ametid, elukutsed, tööd	1. Oskab nimetada vanemate ameteid.

		<ol style="list-style-type: none"> 2. Kirjeldab üldtuntud elukutseid oma kodukohas. 3. Loetleb tuntumate ametite juurde kuuluvaid töövahendeid. 4. Põhjendab mängu- või töökoha korrastamise vajadust.
November I	Perekond ja sugulased, isadepäev	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjeldab oma perekonda (pereliikmed+onu ja tädi, pereliikmete nimed ja perekonnanimed). 2. Kirjeldab isadepäeva peres.
November II	Kodu, tähtpäev: mardipäev tähtpäev: lasteaia sünnipäev	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjeldab oma kodu: eramu, korter, talumaja. 2. Nimetab kodu asukoha: linnas (tänav, linn), maal (talukoha nimi). 3. Kirjeldab pereliikmete koduseid tegevusi ja nimetab oma kohustusi nende hulgas. 4. Oskab kirjeldada mardipäeva rahvakombeid ja nendega seotud tegevusi. 5. Teab, et lasteaed on päeval meie teine kodu ja tal on ka sünnipäev, sünnipäevatraditsioonid.
November III	Kodumasinad	1. Kirjeldab kodumasinaid ja – elektroonikat ning teab nende otstarvet ja nendega seotud ohte.
November IV	Helkur, turvavöö ja vöö, tähtpäev: kadripäev	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab turvavöö ja turvavöö vajalikkust sõidukis. 2. Oskab kirjeldada liiklemise ohtusid erinevates ilmastikuoludes. 3. Oskab selgitada, kus ja kuidas helkurit kanda. 4. Oskab kirjeldada kadripäeva rahvakombeid ja nendega seotud tegevusi.
Detsember I	Tähtpäevad, pühad ja kombed	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjeldab tähtpäevi peres. 2. Oskab kirjeldada tuntumaid rahvakombeid (jõuluaeg) ja nendega seotud tegevusi.
Detsember II	Üldinimlikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab mõistete õige ja vale tähendust. 2. Teab üldtuntud viisakusreegleid. 3. Tunneb ja järgib lauakombeid.
Detsember III	Aastaajad: nende vaheldumisega seotud muutused looduses	1. Oskab nimetada kõiki aastaaegu ja neid iseloomustada, talv.
Detsember IV	Tähtpäevad, pühad ja kombed	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjeldab tähtpäevi peres. 2. Oskab kirjeldada jõulupühade rahvakombeid (jõulupidu) ja nendega seotud tegevusi.
Jaanuar I	Õö ja päev: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses	1. Eristab ning nimetab päeva ja ööd (päeva ja öö vaheldumise iseloomustamine ning nende seostamine taimede ja loomade tegevusega).
Jaanuar II	Loomad: erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oskab nimetada tuttavaid loomi, kirjeldada nende välimust ja öelda, kus nad elavad. 2. Teab, et inimene saab talvel loomi aidata.
Jaanuar III	Tervise väärtustamine,	1. Nimetab tervist hoidvaid tegevusi (tervislik

	tervislik toitumine	toitumine, piisav kehaline aktiivsus, piisav uni ja puhkus, mäng, hea tuju, meeldivad suhted). 2. Nimetab toiduaineid, mida tuleks süüa iga päev.
Jaanuar IV	Hammaste tervishoid	1. Peseb hambaid täiskasvanu juhendamisel. 2. Nimetab hammaste tervise jaoks vajalikke tegevusi (hammaste pesemine, tervislik toitumine, hambaarsti juures käimine).
Veebruar I	Ohutus ja turvalisus, 112	1. Nimetab kohti, esemeid ja aineid, mis võivad olla ohtlikud (nt trepid, rõdu, aknad, kuum toit/vedelik, lahtine tuli, ravimid, terariistad, kemikaalid, elekter, veekogud, ehitised). 2. Nimetab tegevusi, mis võivad olla ohtlikud (talvel jääle minek; mängimine eluohtlikes kohtades nt tänaval, liivakarjääris, ehitisel, ujumine täiskasvanu järelevalveta; rattasõit kiivrita). 3. Selgitab, et õnnetuse korral tuleb pöörduda täiskasvanu poole. 4. Selgitab, miks ei tohi võõrastega kaasa minna.
Veebruar II	Sõprus ja abivalmidus sõbrapäev	1. Nimetab küsimise korral sõbra positiivseid omadusi. 2. Oskab sõpra lohutada ja abistada. 3. Teab, kuidas sõbrale rõõmu valmistada.
Veebruar III	Ilmastik, tähtpäevad-vastlapäev	1. Nimetab ilmastikunähtusi ja kirjeldab neid. 2. Teab õhu vajalikkust ja kasutamist. 3. Oskab kirjeldada vastlapäeva rahvakombeid ja nendega seotud tegevusi.
Veebruar IV	Kodumaa, teised rahvused	1. Teab oma rahvust ja keelt ning riigi tähtsamaid sümboleid. 2. Saab aru sündmustest, mille puhul heisatakse riigilipp. 3. Oskab nimetada erinevaid rahvusi oma kodukohas.
Märts I	Inimkeha tundmine	1. Oskab nimetada kehaosi ja teab nende vajalikkust.
Märts II	Tähtpäevad, kombed, tavad, emakeelepäev	1. Teab, et ta on eestlane. 2. Teab, et räägime eesti keelt, seda nimetatakse emakeeleks. 3. Teab, et raamatud on emakeele edasikandjad.
Märts III,IV	Aastaajad: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses, kevad, tähtpäev: munadepühad	1. Oskab nimetada kevadet ja seda iseloomustada. 2. Oskab nimetada kõiki aastaaegu ja neid iseloomustada. 3. Oskab kirjeldada tuntumaid munapühade rahvakombeid ja nendega seotud tegevusi.
Märts V	Valguse, temperatuur, vee, õhu ja toitainete tähtsus taimedele ja	1. Teab, et taimed ja loomad vajavad kasvamiseks vett, valgust ja õhku. 2. Oskab kirjeldada erineva temperatuuri mõju

	loomadele	taimedele, loomadele ja inimesele.
Aprill I	Sõidukid	1. Kirjeldab erinevaid sõidukeid ja teab nende otstarvet.
Aprill II	Inimese mõju loodusele: loodushoid, säästev areng	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mõistab, et joogivett on vaja kokku hoida (hambapesu, nõudepesu, joogiks võetud vesi). 2. Mõistab, et elektrit tuleb kokku hoida (kustutab toast lahkudes tule). 3. Teab, et inimene saab talvel loomi aidata. 4. Mõistab, et on vaja istutada puid ja muid taimi. 5. Oskab hoida enda ümber puhtust looduses, kodu ümbruses jm.
Aprill III	Jäätmed	1. Kirjeldab, kuidas tema kodus prügi sorteeritakse.
Aprill IV	Suhtumine erinevustesse	1. Oskab kirjeldada inimeste erinevusi (keeleline, rassiline, vanuseline, tervisest tulenev) ja abivahendid (prillid, ratastool, vaegnägemine- valge kepp, vaegkuulmine- kuuldeaparaat).
Mai I	Hoolivus, turvalisus ja tähelepanelikkus, emadepäev	<ol style="list-style-type: none"> 1. Märkab kaaslast ja oskab teisi arvestada. 2. Oskab väljendada oma emotsioone teisi arvestavalt (rõõm, mure jm). 3. Kirjeldab tähtpäevi peres ja oskab kirjeldada emadepäevaga seotud tegevusi.
Mai II	Putukad: erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng	1. Teab putukate elupaiku: mesilane ja mesilastaru, sipelgas ja sipelgapesa.
Mai III	Taimed: erinevad kasvukohad ja vajadused, välimus, kasv, areng	1. Oskab nimetada ning kirjeldada tuttavaid puid ja lilli.
Mai IV	Sõidukid	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab liiklusvahendite erinevusi ning eriotstarbeliste sõidukite ülesandeid ja tähtsust. 2. Oskab ühissõidukis käituda (sõidupilet).

2.3. MINA JA KESKKOND 7AASTASED

EESMÄRK: vt 5A Mina ja keskkond lk 8

Põhimõtted: vt 5A Mina ja keskkond lk 8

Õppe- ja kasvatustöö tulemusel 7aastane laps:

- 1) tutvustab ja kirjeldab iseennast ja enda omadusi;
- 2) kirjeldab oma kodu, perekonda ja peretraditsioone;
- 3) nimetab ja kirjeldab erinevaid ameteid; teab oma vanemate ameteid;
- 4) nimetab Eesti riiklikke sümboleid ja rahvatraditsioone;
- 5) mõistab, et inimesed on erinevad ning neil on erinevad vajadused;
- 6) oskab eristada igapäevaelus tervisele kasulikku ja kahjulikku;
- 7) julgeb keelduda (ühis)tegevus(t)est, kui osalemine on ennast ja teisi kahjustav või ohtlik;
- 8) kirjeldab, kuidas ümbritsev keskkond ja inimeste käitumine võib mõjutada tervist;
- 9) järgib isikliku hügieeni nõudeid, sealhulgas hammaste hoidmist ja hooldamist;

- 10) suhtub ümbritsevasse keskkonda hoolivalt ning käitub seda säästvalt;
- 11) kirjeldab kodukoha loodust, tuntumaid taimi, seeni ja loomi;
- 12) kirjeldab loodust ja inimeste tegevusi erinevates ajatsüklites: ööpäev, nädal, aastaring;
- 13) selgitab, miks on valgus, temperatuur, vesi, muld ning õhk taimedele, loomadele ja inimestele tähtsad;
- 14) laps selgitab ilmastikunähtuste sõltuvust aastaegadest, öö ja päeva vaheldumisest;
- 15) mõistab ja märkab enda ja teiste tegevuse mõju tagajärgi keskkonnale;
- 16) kirjeldab võimalikke ohte kodus, veekogul, liikluses jm;
- 17) teab, kuidas jalakäijana ohutult liigelda ning jalgrattaga lasteaia õuealal sõita.

MINA JA KESKKOND 7aastased

SISU:

- sotsiaalne keskkond: mina, perekond ja sugulased, kodu, lasteaed, kool, ametid, tööd, kodumaa, eesti rahva tähtpäevad, kombed, teised rahvused Eestis, lapsed mujal maailmas, üldinimlikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid; tervise väärtustamine, tervislik toitumine, inimkeha; ohuallikad ning ohutu käitumine;
- looduskeskkond: kodukoha loodus, muutused looduses, elukeskkond, inimese mõju loodusele;
- tehiskeskkond: ehitised, kodutehnika, jäätmed, transpordivahendid, jalakäija ohutu liiklemine, turvavarustus, virtuaalkeskkond.

KUU	TEEMA	TEEMA SISU
September I	Mina	1. Ütleb küsimise korral oma ees- ja perekonnanime. 2. Vastab õigesti küsimusele, kas ta on tüdruk või poiss. 3. Ütleb vastuseks vanuse küsimisele oma ea aastates või näitab seda sõrmedel.
September II	Lasteaed	1. Oskab nimetada oma rühma nime. 2. Suudab leida oma koha rühmas (kapp, voodi, käterätik). 3. Nimetab rühmas olevaid esemeid. 4. Ütleb küsimise korral rühmakaaslaste ja õpetajate ning õpetajaabi nimed.
September III	Tänava ületamine	1. Teab mõisteid sõidutee ja kõnnitee.
September IV	Liiklusmärgid	Teab liiklusmärkide tähtsust.
September V	Aastaajad: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses ning loomade ja inimeste tegevused, mihkclipäev	1. Oskab nimetada talve ja suve iseloomulikke nähtusi (talvel sajab lund, on külm; suvel saab ujuda, on soe). 2. Õues on sügis, sügis on värviline. 3. Teab eesti rahva traditsioone ja kombeid.
Oktoober I	Kodukoha loodus: taimed	1. Tunneb rõõmu looduses (õues) viibimisest. 2. Oskab osutamise korral nimetada metsa, muru, lille, puud.
Oktoober II	Taimed: nimetus, välimus	1. Eristab tuntumaid puu- ja aedvilju välimuse ning nimetuse järgi. 2. Oskab osutamise korral nimetada tuttavaid lilli.
Oktoober III	Ehitised	1. Tunneb ära oma kodu ja lasteaia ning tuttavad teenindusasutused.

Oktoober IV	Ametid, tööd	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nimetab pereliikmete koduseid toimetusi. 2. Matkib lihtsamaid töövõtteid. 3. Asetab töövahendid kokkulepitud kohta.
November I	Perekond	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nimetab pereliikmeid: ema, isa, õde, vend. 2. Teab õdede ja vendade nimesid.
November II	Kodu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vastab küsimustele oma kodu ja pereliikmete kohta.
November III	Kodumasinad	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oskab küsimise korral nimetada kodus kasutatavaid kodumasinaid ja- elektroonikat (kell, pliit, külmkapp, pesumasin, televiisor, arvuti jm).
November IV	Helkur	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab helkuri kasutamise vajalikkust.
Detsember I	Tähtpäevad, pühad ja kombed	<ol style="list-style-type: none"> 1. Räägib oma sünnipäevast (kuidas tähistatakse). 2. Nimetab küsimise korral pühadega seotud tegevusi.
Detsember II	Üldinimlikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab mõiste hea ja paha tähendust. 2. Meeldetuletamise korral tervitab, jätab hüvasti, palub ja tänab.
Detsember III	Aastaajad: nende vaheldumisega seotud muutused looduses	Oskab nimetada talve ja suve iseloomulikke nähtusi (talvel sajab lund, on külm; suvel saab ujuda, on soe).
Dets. IV	Tähtpäevad, pühad	Nimetab küsimise korral pühadega seotud tegevusi.
Jaanuar I	Öö ja päev: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjeldab oma sõnadega loodust ja inimesi erinevates tsüklites: ööpäev, nädal, aastaring.
Jaanuar II	Loomad: erinevad elupaigad, eluviisid, välimus, kasv, areng	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nimetab tuntumaid erineva elupaiga ja -viisiga loomi ning kirjeldab nende välimust. 2. Teab loomade käitumise erinevusi eri aastaajadel (rändlinnud, talveuni). 3. Teab, kuidas loomi talvel aidata ja oskab seda teha.
Jaanuar III	Tervise väärtustamine, tervislik toitumine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjeldab, mida tähendab tema jaoks terve olemine. 2. Kirjeldab, kuidas hoida enda ja teiste tervist. 3. Teab, mis on haigus. 4. Teab, milline tegevus või käitumine kahjustab tervist (suitsetamine, passiivne alkoholi tarvitamine, vägivald).
Jaanuar IV	Hammaste tervishoid	<ol style="list-style-type: none"> 1. Selgitab, miks tekib hambakaaries (hambaaugud). 2. Järgib hammaste hooldamise ja hoidmise põhimõtteid igapäevaelus.
Veebruar I	Ohutus ja turvalisus, 112	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab ja tunneb ümbritsevaid ohte (olukordadest, inimestest, keskkonnast, loomadest ja käitumisest põhjustatud ohud). 2. Teab, millised on turvalise käitumise reeglid erinevates situatsioonides ja keskkondades. 3. Nimetab hädaabinumbri 112 ja oskab seda

		<p>kasutada.</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Teab ja kirjeldab, kuidas tegutseda ohuolukordades (vette kukkumine, läbi jää vajumine, tulekahju, põletus, teadvuseta või raskelt vigi saanud kaaslane). 5. Selgitab, kuidas käituda eksinuna linnas/maal või metsas.
Veebruar II	Sõprus ja abivalmidus, sõbrapäev	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oskab luua ja hoida sõprussuhet; teab sõpruse tähendust, oskab kirjeldada sõbraks olemist ning sõber olla. 2. Kirjeldab tundeid, mis tekivad tülitsedes ja leppides.
Veebruar III	Ilmastik, erinevad ilmastikunähtused tähtpäevad-vastlapäev	<ol style="list-style-type: none"> 1. Selgitab ilmastikunähtuste seost aastaegadega. 2. Teab, et vastlapäeval saab kelguga mäest alla lasta.
Veebruar IV	Kodumaa, teised rahvused Eestis	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nimetab Eesti riigi sümboleid (lipp, hümn, vapp, lind, lill, kivi). 2. Teab kodulinna sümboleid. 3. Oskab Eesti kaardil näidata oma kodukohta. 4. Teab Eesti Vabariigi presidendi nime. 5. Oskab nimetada teisi rahvusi ja keeli ning teab nende kombeid ja traditsioone. 6. Suhtleb teisest rahvusest lastega. 7. Teab ja nimetab Eesti lähinaabreid (Läti, Soome, Rootsi, Venemaa).
Märts I	Inimkeha tundmine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Selgitab, mis on südame ja kopsude kõige olulisem ülesanne ning teab, millised tegevused aitavad neid hoida tervena. 2. Teab tüdruku ja poisi erinevusi.
Märts II	Tähtpäevad, kombed, tavad, emakeelepäev, teatrikuu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab tähtpäevi ja nende tähistamise vajalikkust. 2. Oskab kirjeldada tähtpäevade tähistamist oma lasteaias.
Märts III, IV	Aastaajad: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses, kevad	<ol style="list-style-type: none"> 1. Seostab muutusi looduses aastaegade vaheldumisega ning oskab neid kirjeldada. 2. Oskab nimetada inimeste iseloomulikke tegevusi olenevalt aastaajast (seemnete külvamine, taimede istutamine jne). 3. Oskab nimetada loomade iseloomulikke tegevusi olenevalt aastaajast (ehitavad pesa, toidavad poegi jm).
Märts V	Valguse, temperatuur, vee, õhu ja toitainete tähtsus taimedele ja loomadele	<ol style="list-style-type: none"> 1. Selgitab valguse, temperatuuri, vee, toitainete ning õhu tähtsust taimedele, loomadele ja inimestele.
Aprill I	Sõidukid	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oskab nimetada või kirjeldada erineva töö tegemiseks vajalikke sõidukeid (kraanaauto, prügiauto, teerull).

Aprill II	Inimese mõju loodusele: loodushoid, säästev areng	<ol style="list-style-type: none"> 1. Suhtub ümbritsevasse hoolivalt ning käitub seda säästvalt. 2. Kirjeldab, millised on inimtegevuse positiivsed ja negatiivsed mõjud tema koduümbruse loodusele. 3. Teab, kuidas viga saanud või inimese hüljatud looma aidata. 4. Teab prügi sorteerimise vajalikkust ning oskab sortida lihtsamat prügi (pudelid, paberid, olme). 5. Soovib osaleda looduse korrastamises.
Aprill III	Jäätmed	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab, miks on vaja prügi sortida (paber, plast, patareid). 2. Oskab kirjeldada asjade korduva kasutamise võimalusi. 3. Mõistab asjade säästliku kasutamise vajalikkust (tarbetud ostud, raiskamine).
Aprill IV	Suhtumine erinevustesse	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oskab arvestada oma arvamusest ja huvidest erinevaid huve ja arvamusi. 2. Teab nimetada erivajadustega inimestele vajalikke abivahendeid. 3. Pakub abi erivajadustega inimestele oma võimete ja võimaluste piires.
Mai I	Hoolivus, turvalisus ja tähelepanelikkus, emadepäev	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oskab kirjeldada oma emotsioone ja tundeid. 2. Oskab kaasinimestega tähelepanelikult käituda (vanemad, vanavanemad). 3. Oskab kirjeldada tähtpäevade tähistamist oma lasteaia või kodus.
Mai II	Putukad: erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng	1. Oskab kirjeldada tuttavate putukate välimust ja nende elupaiku.
Mai III	Taimed: erinevad kasvukohad ja vajadused, välimus, kasv, areng	1. Oskab nimetada ning kirjeldada aias ja metsas kasvavaid taimi (lilled, puud).
Mai IV	Kool	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab kooli kui õppimise kohta. 2. Oskab kirjeldada, mille poolest lasteaed koolist erineb.

2.4. KEEL JA KÕNE kuni 2AASTASED

EESMÄRK:

- 1) tuleb toime igapäevases suhtlemises;
- 2) kasutab kõnes õiget hääldust;
- 3) tunneb huvi lastekirjanduse vastu.

SISU:

SISUPLOKK	ARENGUTULEMUSTE SISU
Suhtlemine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Suhteb täiskasvanuga esemetega tegutsemise ajal. 2. Eelistab suhtluspartnerina peamiselt tuttavat täiskasvanut.

	3. Kasutab suheldes mitteverbaalseid vahendeid koos üksikute sõnadega. 4. Vastab täiskasvanu küsimustele ja korraldusele tuttavas situatsioonis mingi tegevuse, hääldatuse või 1-2 sõnalise ütlusega.
Grammatika	1. Kasutab tuttavas situatsioonis ja tegevuses grammatiliselt vormistamata 1-2silbilisi lauseid. 2. Kasutab üksikuid käände- ja pöördevorme juhuslikult mõne sõna puhul (ains. om., osastav, tegusõna 3. pööre). 3. Kasutab sõnu enamasti juhuslikult 2-3 vormis. 4. Väljendab kõnes mõnda järgmistest suhetest: eitus, kuuluvus, asukoht, omadus, subjekti-objekti suhe.
Sõnavara	1. Kasutab oma kogemustega seostuvaid konkreetse tähendusega sõnu (umbes 50) tuttavas situatsioonis. 2. Kasutab nimi- ja tegusõnu, ase- ja määrsõnu. 3. Mõistab sõnu ühes kindlas tähenduses tuttavas olukorras.
Hääldamine	1. Hääldab õigesti mõnda üksikut lühikest sõna. 2. Hääldab sõnades õigesti häälduslikult lihtsamaid häälikuid, nt A, E, I, O, U, P, M, T, L.
Kirjalik kõne	1. Vaatab koos täiskasvanuga pildiraamatuid, täiendab täiskasvanu juttu osutamise pildile või üksiku sõna ütlemise pildi kohta.

PÕHIMÕTTED: vt 4-5a Põhimõtted, v.a punkt 5 lk 20

ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE TULEMUSEL 2AASTANE:

- suhtleb täiskasvanuga ja vastab küsimustele;
- kasutab tuttavas situatsioonis ja tegevuses grammatiliselt vormistamata 1-2 sõnalisi lauseid;
- mõistab ja kasutab sõnu kindlas tähenduses tuttavas olukorras;
- hääldab sõnades õigesti lihtsamaid häälikuid, nt a, e, i, o, u, p, m, t, l.
- vaatab koos täiskasvanuga pildiraamatuid.

2.5. KEEL JA KÕNE 2-3AASTASED

EESMÄRK:

- 1) tuleb toime igapäevases suhtlemises;
- 2) kasutab kõnes õiget hääldust;
- 3) tunneb huvi lastekirjanduse vastu.

SISU:

SISUPLOKID	ARENGUTULEMUSTE SISU
Suhtlemine	1. Osaleb dialoogis: esitab küsimusi, väljendab oma soove ja vajadusi, vastab vajaduse korral rohkem kui ühe lausungiga. 2. Kasutab erinevat intonatsiooni ja hääletugevust sõltuvalt suhtluseesmärgist (teatamine, küsimine, palve jm). 3. Kommenteerib enda ja/või kaaslase tegevust 1-2 lausungiga; 4. Mõistab teksti, mis on seotud tema kogemuse ja tegevusega. 5. Loeb peast või kordab järele 1-2 realist luuletust.
Grammatika	1. Mõistab ning kasutab tuttavas tegevuses ja situatsioonis 3-5sõnalisi lihtlauseid. 2. Kasutab kõnes õigesti enamikku käändevorme. 3. Kasutab kõnes õigesti tegusõna käskivat kõneviisi. (nt Joonista! Istu!). 4. Kasutab kõnes õigesti kindla kõneviisi olevikuvorme (nt sõidab, laulavad).

	5. Kasutab kõnes õigesti tegusõna ma-, da-tegevusnime (hakkame mängima, ei taha mängida).
Sõnavara	1. Kasutab nimisõnu, mis väljendavad tajutavaid objekte, nähtusi. 2. Kasutab tegusõnu, mis väljendavad tegevusi, millega ta ise on kokku puutunud. 3. Kasutab kõnes värvust, suurust jt hästi tajutavaid tunnuseid tähistavaid omadussõnu. 4. Kasutab kõnes mõningaid üldnimetusi (nt lapsed, riided). 5. Kasutab tagasõnu (all, peal, sees, ees, taga).
Hääldamine	1. Kasutab oma kõnes tuttavaid 1-2silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuris. 2. Hääldab õigesti enamikku häälikuid (erandid võivad olla r, s, k, õ, ü).
Kirjalik kõne	1. Vaatab üksi ja koos täiskasvanuga pildiraamatuid: keerab lehte, osutab pildile ning kommenteerib pilte. 2. Kuulab sisult ja keelelt jõukohaseid ettelõetud tekste. 3. Eristab kuulmise järgi tuttavaid häälikuliselt sarnaseid sõnu üksteisest, osutades pildile või objektile.

PÕHIMÕTTED: vt 4-5a põhimõtted, v.a punkt 5 lk 20

ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE TULEMUSEL 2-3AASTANE:

- vastab täiskasvanu küsimustele, osutab sobivale pildile, valib sobiva pildi;
- vastab küsimustele, mis on seotud tema kogemuse ja tegevusega;
- kordab järele 1-2 realist luuletust;
- mõistab ning kasutab tuttavas tegevuses ja situatsioonis 3-5 sõnalisi lihtlauseid;
- kasutab kõnes õigesti enamiku käändevorme;
- valdab suhtlemiseks eakohast sõnavara;
- hääldab õigesti enamiku häälikuid;
- vaatab üksi ja koos täiskasvanuga pildiraamatut.

2.6. KEEL JA KÕNE 3-4AASTASED

EESMÄRK:

- 1) tuleb toime igapäevases suhtlemises;
- 2) kasutab kõnes õiget hääldust, sobivaid grammatilisi vorme;
- 3) tunneb huvi lastekirjanduse ning lugemise ja kirjutamise esmaste oskuste vastu.

SISU:

SISUPLOKID	ARENGUTULEMUSTE SISU
Suhtlemine	1. Algatab ise aktiivselt suhtlust. 2. Suhtleb meelsasti ja aktiivselt eakaaslastega koostegevuses. 3. Küsib täiskasvanult palju küsimusi teda ümbritsevate asjade kohta. 4. Kommenteerib enda ja kaaslaste tegevust (räägib, mida tehti 2-3 lausungiga). 5. Räägib 2-3 lausungiga mõnest hiljuti kogetud emotsionaalsest kogemusest. 6. Jutustab pildiseeria järgi, öeldes iga pildi kohta ühe lausungi.
Grammatika	1. Kasutab kõnes eri tüüpi lihtlauseid sh koondlauseid. 2. Kasutab kõnes lihtsamaid suhteid väljendavaid rindlauseid (sidesõnad ja, aga). 3. Kasutab kõnes õigesti tegusõna lihtmineviku vorme (nt sõitis, laulsid).
Sõnavara	1. Mõistab ja kasutab kõnes nii üld- kui ka liiginimetusi (kuusk, kask-puud). 2. Kasutab kõnes mõningaid liitsõnu (tuttmuks, kelgumägi) ja tuletisi (täpiline).

Hääldamine	1. Kasutab oma kõnes tuttavaid 2-3 silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuris. 2. Hääldab sõnades õigesti lihtsamatest häälikutest koosnevaid konsonantühendeid (-nt, -lt, -mp).
Kirjalik kõne	1. Tunneb täiskasvanu häälimise või rõhutatud hääldamise järgi kuulmise teel ära hääliku häälikute reas. 2. Tunneb ära ja nimetab üksikuid tähti. 3. Matkib lugemist ja kirjutamist, kritseldades kriidi või pliiatsiga.

PÕHIMÕTTED: vt 4-5 a põhimõtted lk 20

ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE TULEMUSEL 3-4AASTANE:

- suhtleb meelsasti ja aktiivselt eakaaslastega koostegevuses;
- küsib täiskasvanult küsimusi ja kommenteerib enda ja eakaaslaste tegevust;
- jutustab pildiseeria järgi ühe lausungiga;
- kasutab kõnes lihtlauseid;
- valdab suhtlemiseks eakohast sõnavara;
- kasutab kõnes tuttavaid 2-3 silbilisi sõnu õiges vältes;
- tunneb ära ja nimetab üksikuid tähti;
- matkib lugemist ja kirjutamist, kritseldades kriidi või pliiatsiga.

2.7. KEEL JA KÕNE 4-5AASTASED

EESMÄRK:

- 1) tuleb toime igapäevases suhtlemises;
- 2) kasutab kõnes õiget hääldust, sobivaid grammatilisi vorme;
- 3) tunneb huvi lastekirjanduse ning lugemise ja kirjutamise esmaste oskuste vastu.

SISU:

SISUPLOKID	ARENGUTULEMUSTE SISU
Suhtlemine	1. Algatab ja jätkab täiskasvanuga dialoogi ka väljaspool tegevussituatsiooni, nt vahetab vesteldes muljeid oma kogemuste põhjal, esitab tunnetusliku sisuga küsimusi (nt Miks ta nii tegi? Kuidas teha?) 2. Kasutab rollimängus erinevat intonatsiooni ja hääletugevust. 3. Kasutab õigesti mõningaid viisakusväljendeid. 4. Kirjeldab täiskasvanu abiga olupilti. 5. Annab kuulnud teksti sisu edasi täiskasvanu suunavate küsimuste abil, väljendades end peamiselt üksikute, sidumata lausungita. 6. Jutustab nähtust, tehtust ja möödunud sündmustest 3-5 lausungiga. 7. Loeb peast kuni 4realisi liisusalme/luuletusi. 8. Mõistab teksti, mis pole otseselt seotud tema kogemustega.
Grammatika	1. Kasutab kõnes lihtsamaid põimlauseid. 2. Kasutab kõnes nud- ja tud- kesksõnu (söödud-söönud). 3. Kasutab kõnes omadussõna võrdlusastmeid (suur- suurem- kõige suurem). 4. Kasutab tingivat kõneviisi (mängisin, mängiksin). 5. Ühildab sõnu arvus (karud söövad) ja käändes (ilusale lillele, punasele pallile). 6. Kasutab kõnes õigesti enamikku nimisõna käändevorme mitmuses.
Sõnavara	1. Kasutab kõnes mõningaid vastandsõnu (nt lühike-pikk, must-puhas). 2. Kasutab kõnes mõningaid iseloomuomadusi ja hinnangut väljendavaid

	omadussõnu (nt arg, kaval, igav). 3. Kasutab kõnes aega väljendavaid omadussõnu (nt arg, kaval, igav). 4. Moodustab vajaduse korral sõnu uudsete või võõraste objektide, nähtuste või tegevuste tähistamiseks (tikkudest maja- tikumaja, nuga õuna koorimiseks-õunanuga).
Hääldamine	1. Hääldab õigesti kõiki emakeele häälikuid. 2. Hääldab õigesti 3-4 silbilisi tuttava tähendusega sõnu. 3. Hääldab õigesti kõiki häälikuühendeid 1-2 silbilistes sõnades. 4. Hääldab õigesti sageli kasutatavaid võõrsõnu (taburet, banaan, diivan).
Kirjalik kõne	1. Tunneb kuulates iseseisvalt ära hääliku häälikute reas ja sõnades. 2. Kuulab ettelugemist, olles seejuures aktiivne (osutab piltidele, küsib). 3. Kirjutab õigesti üksikuid sõnu trükitähtedega (nt oma nime).

ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE PÕHIMÕTTED: 4-5A

- 1) lähtutakse, et kõnearendus on lapse kõne ja suhtlemise sihipärane arendamine, kus last õpetatakse eelkõige keelevahendeid (uusi sõnu, sõnavorme ja lause näidiseid) kasutama suhtlemisel, teadmiste omandamisel, oma tegevuse kavandamisel;
- 2) peetakse oluliseks, et lapse kõne arengut toetatakse kõikides tegevustes (mängimine, käelised tegevused, liikumis- ja muusikategevused ning igapäevatoimingud; lapsele luuakse kõnekeskkond, kus ta kuuleb teiste kõnet ning tal on vaja ja ta saab ise kõnelda; laps õpib rääkima reaalses suhtlussituatsioonides, tegutsedes koos täiskasvanuga;
- 3) suunatakse lapsi ettelugemise, dramatiseerimise, ümberjutustamise, joonistamise jm tegevuse kaudu kirjandust mõistma ja hindama; ettelugemiseks valitakse žanriliselt mitmekesiseid raamatuid, et toetada lugemishuvi, lugemis- ja kirjutamisvalmiduse kujunemist;
- 4) õpetatakse lugemise ja kirjutamise esmaseid oskusi mänguliselt ja igapäeva tegevustega seostatult;
- 5) mitmekesistatakse kirjutamise harjutusi, kasutades erinevaid vahendeid, värvusi jmt.

ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE TULEMUSEL 4-5 AASTANE:

- tuleb toime nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega suhtlemisel;
- saab aru kuuldu sisust;
- suudab oma mõtteid suulises kõnes edasi anda;
- jutustab täiskasvanu abiga pildi, kuulnud teksti või oma kogemuse alusel, annab edasi põhisisu ja olulised detailid;
- kasutab kõnes lihtsamaid põimlauseid;
- kasutab kõnes omadussõna võrdlusastmeid ja enamikku nimisõna käändevorme mitmuses;
- valdab suhtlemiseks piisavat sõnavara;
- hääldab oma kõnes õigesti kõiki emakeele häälikuid;
- tunneb üksikuid tähti (ka kirjapildis);
- kirjutab joonistähtedega üksikuid sõnu (oma nimi).

2.8. KEEL JA KÕNE 5-6AASTASED

EESMÄRK: 5-6A

- 1) tuleb toime igapäevases suhtlemises;
- 2) kasutab kõnes õiget hääldust, sobivaid grammatilisi vorme;
- 3) tunneb huvi lugemise, kirjutamise ja lastekirjanduse vastu, omandab lugemise ja kirjutamise esmaseid oskusi.

SISU: 5-6A

SISUPLOKID	ARENGUTULEMUSTE SISU
Suhtlemine	<ol style="list-style-type: none">1. Räägib iseendast esitab küsimusi täiskasvanu kohta (nt Kus ja kellega ta elab? Kas tal on lapsi?).2. Kasutab ja mõistab suhtlemisel nalja, narritamist.3. Püsib teemas, vajaduse korral läheb kaasa teiste algatatud teemamuutustega.4. Annab edasi kuulnud teksti (muinasjutu) sündmuste järgnevust, põhjusi ning tegelaste käitumist täiskasvanu suunavate küsimuste/korralduste abil.5. Jutustab pildi või kogemuste põhjal seotud lausungitega.6. Jutustades seob lausungeid peamiselt sõnadega <i>ja siis, siis, ja</i>.7. Suunab kõnega kaaslaste tegevust ja annab sellele hinnanguid.
Grammatika	<ol style="list-style-type: none">1. Kasutab kõnes õigesti saava ja rajava käände vorme (saab lauljaks, jookseb kivini).2. Märkab grammatikavigu täiskasvanu kõnes (nt lugeb- loeb) ning osutab neile.3. Kasutab kõnes enamasti õigesti umbisikulist tegumoodi (loetakse, pesti).
Sõnavara	<ol style="list-style-type: none">1. Kasutab kõnes õigesti aega väljendavaid määrsõnu eile, täna, homme.2. Kasutab kõnes mõningaid samatähenduslikke sõnu (jookseb, lippab, sibab).3. Mõistab sanmatüveliste sõnade erinevusi (joonistaja, joonistus, jooneline).4. Kasutab õigesti sihilisi ja sihitud tegusõnu (veereb- veeretab).5. Nimetab ühe õpitud kategooria piires vähemalt 2 sõna (lilled: tulp, roos).
Hääldamine	<ol style="list-style-type: none">1. Kordab järele ja hääldab õigesti kõiki emakeele häälikuid ja tuttava tähendusega sõnu.
Kirjalik kõne	<ol style="list-style-type: none">1. Häälib täiskasvanu abiga (järele korrates, abivahendeid kasutades) 1-2 silbilisi sulghäälikuta ja häälikuühendita sõnu.2. Määrab hääliku asukoha (alguses, lõpus, keskel) häälikuühendita sõnas.3. Kordab täiskasvanu eeskujul eri vältes kahest sõnast koosnevaid ridu (koli-kolli, IIIv; koli-kolli, IIv, koli-kooli IIv).4. Loeb üksikuid sõnu kindlas situatsioonis (poe- ja tänavanimed, sildid).

PÕHIMÕTTED: vt Keel ja kõne 4-5a lk 20

ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE TULEMUSEL 5-6A:

- tuleb toime nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega suhtlemisel; arvestab kaassuhtleja ja suhtlemispaigaga;
- saab aru kuuldu sisust; reageerib sellele;
- suudab oma mõtteid suulises kõnes edasi anda;
- jutustab pildi, kuulnud teksti või oma kogemuse alusel, annab edasi põhisisu ja olulised detailid;
- kasutab kõnes põimlauseid;
- kasutab kõnes käände- ja pöördevorme ainsuses ja mitmuses;
- valdab suhtlemiseks piisavat sõnavara;
- kordab järele ja hääldab ise õigesti kõiki emakeele häälikuid ja tuttava tähendusega sõnu;
- tunneb tähti (ka kirjapildis);
- kirjutab joonistähedega üksikuid sõnu.

2.9. KEEL JA KÕNE 6- 7AASTASED

EESMÄRK:

- 1) tuleb toime igapäevases suhtlemises;
- 2) kasutab kõnes õiget hääldust, sobivaid grammatilisi vorme ja mitmekesisist lauseehitust;
- 3) tunneb huvi lugemise, kirjutamise ja lastekirjanduse vastu, on omandanud lugemise ja kirjutamise esmased oskused.

SISU:

SISUPLOKID	ARENGUTULEMUSTE SISU
Suhtlemine	<ol style="list-style-type: none">1. Kasutab dialoogis erinevaid suhtlusstrateegiaid (veenmine, ähvardamine) sõltuvalt suhtluseesmärkidest.2. Valib intonatsiooni ja sõnu olenevalt kaassuhtlejast (laps, täiskasvanu) ja/või suhtlusolukorrast (kodu, võõras koht).3. Mõistab kaudseid ütlushiili (otsene- pane aken kinni, kaudne- mul on jahe).4. Jutustab olu- ja tegevuspiltide järgi, kirjeldab tuttavaid esemeid ja nähtusi, andes edasi põhisisu ning olulised detailid.5. Tuletab mõttelüngaga tekstis iseseisvalt puuduva info.6. Räägib sellest, mida hakkab tegema.7. Laiendab jutustades täiskasvanu suunamisel teksti (tuletab eelnevat ja järgnevat tegevust, sündmust).8. Jutustamise ajal parandab ja täpsustab oma teksti.
Grammatika	<ol style="list-style-type: none">1. Kasutab kõnes kõiki käändevorme ainsuses ja mitmuses.2. Kasutab kõnes käändevorme harva esinevates funktsioonides (nt kohakäänded ajasuhete väljendamiseks: hommikust õhtuni).3. Kasutab kõnes õigesti osastava ja sisseütleva käände erinevaid lõpuvariante (palju linde, konni, autosid).4. Kasutab kõnes enamasti õigesti laadivahelduslikke sõnu (poeb-pugema).5. Kasutab õigesti põimlauseid, mis väljendavad põhjust (..,sest.., ..kui.., ...et..)
Sõnavara	<ol style="list-style-type: none">1. Selgitab kuuldud kujundlike väljendite (tuul ulub, kevad koputab aknale) tähendust oma sõnadega ja/või toob enda kogemusega seotud näiteid.2. Kasutab kõnes mõningaid abstraktse tähendusega sõnu (tundeid, vaimset tegevust tähistavaid sõnu: mõtlen, arvan, julge, lahke).3. Kasutab kõnes inimesi ja inimese tegevust iseloomustavaid sõnu.4. Liidab ja tuletab analoogia alusel tuttavas kontekstis keelenormi järgides sõnu.5. Kasutab õigesti aja- ja ruumisuhteid väljendavaid sõnu (vahel, kohal, otsas, varem, hiljem, enne, pärast).6. Mõistab abstraktseid üldnimetusi õpitud valdkondades (sõidukid, elusolendid, tähtpäevad, kehaosad).
Hääldamine	<ol style="list-style-type: none">1. Kordab õigesti järele tähenduselt võõraid sõnu.2. Hääldab õigesti võõrhäälikuid (f, š) tuttavates sõnades (fanta, šokolaad).
Kirjalik kõne	<ol style="list-style-type: none">1. Nimetab ja kirjutab enamikku tähti.2. Veerib 1-2 silbilisi sõnu kokku, pikemaid sõnu loeb aimamisi (järgneva kontrollita) ja eksib sageli.3. Häälib õigesti 1-2silbilisi ka sulghäälikuid sisaldavaid häälikuühenditeta sõnu.4. Kirjutades märgib õigesti 1-2silbiliste häälikuühenditeta sõnade häälikustruktuuri (nt lähen koli).5. Eristab häälikuühenditeta sõnas kuulmise järgi teistest pikemat häälikut.6. Jagab kuuldud lause sõnadeks, kasutades sõnade arvu märkimiseks

abivahendeid. 7. Muudab täiskasvanu eeskujul sõna vältestruktuuri (koll-kool, linna-lina). 8. Tunneb ära luuletuse ja muinasjutu kui kirjandusžanri.
--

PÕHIMÕTTED: 6-7a

- 1) lähtutakse põhimõttest, et kõnearendus on lapse kõne ja suhtlemise sihipärane arendamine, kus last õpetatakse eelkõige keelevahendeid (uusi sõnu, sõnavorme ja lausemalle) kasutama suhtlemisel, teadmiste omandamisel, oma tegevuse kavandamisel;
- 2) peetakse oluliseks, et lapse kõne arengut toetatakse kõikides tegevustes (mängimine, käelised tegevused, liikumis- ja muusikategevused ning igapäevatoimingud); lapsele luuakse kõnekeskkond, kus ta kuuleb teiste kõnet ning tal on vaja ja ta saab ise kõnelda, laps õpib rääkima reaalses situatsioonis, tegutsedes koos täiskasvanuga,
- 3) suunatakse lapsi ettelugemise, dramatiseerimise, ümberjutustamise, joonistamise, oma raamatute koostamise jm tegevuste kaudu kirjandust mõistma ja hindama; ettelugemiseks valitakse žanriliselt mitmekesiseid raamatuid, et toetada lugemishuvi, lugemis- ja kirjutamisvalmiduse kujunemist;
- 4) õpetatakse lugemise ja kirjutamise esmaseid oskusi (häälikupikkuse eristamine, sõnade häälimine) mänguliselt ja igapäevategevustega seostatult;
- 5) mitmekesistatakse kirjutamise harjutusi, kasutades erinevaid vahendeid, värvusi jmt.

ÕPPE-JA KASVATUSTEGEVUSE TULEMUSEL 6-7AASTANE:

- tuleb toime nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega suhtlemisel; arvestab kaassuhtleja ja suhtlemispaigaga;
- saab aru kuuldu sisust; suudab sellele sobivalt reageerida;
- suudab oma mõtteid suulisel kõnes edasi anda;
- jutustab pildi, kuulnud teksti või oma kogemuse alusel, annab edasi põhisisu ja olulised detailid, vahendab ka oma tundeid;
- kasutab kõnes aktiivselt liitlauseid;
- kasutab kõnes kõiki käände- ja pöördvorme ainsuses ja mitmuses;
- valdab suhtlemiseks piisavat sõnavara ja suudab vajadusel ise sõnu moodustada;
- hääldab oma kõnes ja etteöeldud sõnade kordamisel õigesti kõiki emakeele häälikuid;
- tunneb tähti ja veerib kokku 1-2 silbilisi sõnu, tunneb kirja pildis ära mõned sõnad;
- kirjutab joonistähtedega 1-2 silbilisi sõnu õigesti järjestatud ühekordsete tähtedega;
- teab peast emakeelseid luuletusi ja laule.

2.10. MATEMAATIKA 2-3AASTASED

EESMÄRK:

- 1) rühmitab esemeid ühe sarnase tunnuse järgi hulgaks;
- 2) leiab esemetes erinevusi;
- 3) vestleb ööle ja päevale iseloomulikust;
- 4) loendab asju 3 piires;
- 5) näeb ja leiab erinevusi (suur, väike);
- 6) eristab ümmargusi ja kandilisi esemeid;
- 7) näeb matemaatilisi seoseid igapäevatoimingutes.

SISU:

Üldteema	ARENGUTULEMUSTE SISU
Hulgad, loendamine,	1. Rühmitab esemeid ühe sarnase tunnuse järgi hulgaks (värvus, kuju, suurus) 2. Leiab erinevate esemete hulgast palju ja üks.

arvud ja arvutamine	3. Loendab asju kolme piires ning vastab küsimusele mitu on?
Suurused ja mõõtmine	1. Näeb ja leiab esemetes erinevusi (suur-väike).
Geomeetrilised kujundid	1. Leiab samasuguse kujundi peale-, kõrvuti- või sisseasetamise teel. 2. Kompimise- veeretamisega eristab ümmargusi ja kandilisi esemeid (ring, ruut).
Orienteerumine ajas	1. Vestleb ööle ja päevale iseloomulikust ning matkib tegevusi mängus.
Orienteerumine ruumis	1. Orienteerub oma kehal ja näitab, mis asub ülal-all, kõrval, ees-taga.

PÕHIMÕTTED: vt 5-6a põhimõtted lk 26, v.a punkt 4

ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ TULEMUSEL 2-3AASTANE LAPS:

- rühmitab esemeid ühe sarnase tunnuse järgi hulgaks;
- teab mõisteid üks ja palju;
- loendab ja rühmitab asju kolme piires;
- rühmitab esemeid suuruse järgi;
- eristab ringi ja ruutu;
- vestleb ööst ja päevast;
- orienteerub oma kehal.

2.11. MATEMAATIKA 3-4AASTASED

EESMÄRK:

- 1) rühmitab esemeid ühe-kahe tunnuse alusel;
- 2) järjestab esemeid suuruse ja asenditunnuse põhjal;
- 3) tunneb lihtsamaid ajamõisteid ja kirjeldab ning järjestab oma igapäevategevusi;
- 4) oskab loendada viie piires;
- 5) võrdleb kahte eset suuruse, pikkuse, laiuse järgi;
- 6) tunneb ja eristab geomeetrilisi kujundeid;
- 7) tutvub matemaatiliste seostega igapäevatoimingutes.

SISU:

SISUPLOKID	ARENGUTULEMUSTE SISU
Hulgad, loendamine, arvud ja arvutamine	1. Otsustab, kas nimetatud ese kuulub (ei kuulu) moodustatud hulka. 2. Paaride moodustamisega saab teada, et esemeid on võrreldavates hulkades sama palju, ühepalju ehk võrdselt.
Suurused ja mõõtmine	1. Võrdleb kahte eset suuruse (suurem-väiksem), pikkuse (pikem-lühem), laiuse (laiem- kitsam) järgi ning kasutab mõisteid.
Geomeetrilised kujundid	1. Eristab kolmnurka ja nelinurka ning leiab kujunditega sarnaseid esemeid rühmtoast, õuest ja tänavalt.
Orienteerumine ajas	1. Leiab aastaegadele iseloomulikke tunnuseid (piltidel, vestluses). 2. Eristab hommikut ja õhtut (kirjeldab tegevusi).
Orienteerumine ruumis	1. Määrab teiste laste ja esemete asukohta enda suhtes: ülal-all, ees-taga).

PÕHIMÕTTED: vt 5-6a põhimõtted lk 26, v.a punkt 4

ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ TULEMUSEL 3-4AASTANE LAPS:

- määrab esemete kuulumist hulka;
- võrdleb kahte eset;
- loendab ja tunneb arvude rida 5ni;
- eristab ajatunnuseid;
- määrab teiste laste ja esemete asukohta enda suhtes;
- eristab kolmnurka ja nelinurka, leiab nendega sarnaseid esemeid ümbritsevast.

2.12. MATEMAATIKA 4-5AASTASED

EESMÄRK:

- 1) rühmitab esemeid ühe-kahe tunnuse alusel ja võrdleb esemete hulki;
- 2) järjestab esemeid suuruse ja asenditunnuse põhjal;
- 3) tunneb lihtsamaid ajamõisteid ja kirjeldab ning järjestab oma igapäevategevusi;
- 4) tutvub arvudereaga 10ni;
- 5) järjestab 3 eset suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi;
- 6) tunneb ja kirjeldab geomeetrilisi kujundeid;
- 7) näeb matemaatilisi seoseid igapäevatoimingutes.

SISU:

ÜLDTEEMA	ARENGUTULEMUSTE SISU
Hulgad, loendamine, arvud ja arvutamine	1. Rühmitab esemeid, olendeid kahe erineva tunnuse alusel (rühma lapsed on poisid ja tüdrukud). 2. Võrdleb esemete hulki paaridesse seades ning otsustab, mida on rohkem kui, vähem kui. 3. Tutvub arvudega 10ni.
Suurused ja mõõtmine	1. Järjestab esemeid kõrguse järgi (kõrgem-madalam). 2. Järjestab 3 eset suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi.
Geomeetrilised kujundid	1. Näeb ja oskab kirjeldada ruudu ning ristküliku sarnasusi ja erinevusi ning leida sarnaseid kujundeid ümbritsevast.
Orienteerumine ajas	1. Teab ööpäeva osi hommik- päev-õhtu-öö; kirjeldab tegevusi ja sündmusi eile-täna-homme.
Orienteerumine ruumis	1. Määrab enda asukohta teiste laste ja asjade suhtes (seisan Alo taga; olen tahvli ees). 2. Määrab vasakut ja paremat poolt.

PÕHIMÕTTED: vt 5-6 a põhimõtted lk 26, v.a punkt 4

ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ TULEMUSEL 4-5AASTANE LAPS:

- rühmitab esemeid kahe erineva tunnuse alusel;
- võrdleb hulki, kasutades mõisteid rohkem kui, vähem kui;
- järjestab 3 eset suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi;
- eristab ruutu ja ristkülikut;
- teab ajamõisteid: hommik, päev, õhtu, öö; eile, täna, homme;
- määrab enda asukohta teiste laste ja asjade suhtes;
- määrab vasakut ja paremat poolt.

2.13. MATEMAATIKA 5-6AASTASED

EESMÄRK:

- 1) rühmitab esemeid ühe-kahe tunnuse alusel ja võrdleb esemete hulki;
- 2) järjestab esemeid suuruse ja asenditunnuse põhjal;
- 3) tunneb lihtsamaid ajamõisteid ja kirjeldab ning järjestab oma igapäevategevusi;
- 4) mõtestab loendamistegevust ja seoseid arvude reas;
- 5) mõistab mõõtmistegevust ja olulisemaid mõõtühikuid;
- 6) tunneb ja kirjeldab geomeetrilisi kujundeid;
- 7) näeb matemaatilisi seoseid igapäevatoimingutes.

SISU:

ÜLDTEEMA	ARENGUTULEMUSTE SISU
Hulgad, loendamine, arvud, ja arvutamine	<ol style="list-style-type: none">1. Loendab 12 piires, teab arvude rida 12ni2. Oskab nimetada antud arvule eelnevat/järgnevat arvu.3. Tunneb numbrimärke.4. Võrdleb arve (on suurem kui, on väiksem kui).5. Paneb kokku kahe hulga esemed ja liidab.6. Võtab ühest hulgast esemed ära ja lahutab.
Suurused ja mõõtmine	<ol style="list-style-type: none">1. Järjestab kuni 5 eset suurustunnuse järgi.2. Leiab vaadeldavast objektist silma järgi suurema-väiksema-sama suure ning kontrollib objekte kõrvutades.3. Hindab kaugust silma järgi.4. Mõõdab pikkust, laiust ja kõrgust kokkulepitud mõõtevahendiga.5. Järjestab raskuse ja paksuse järgi.
Geomeetrilised kujundid	<ol style="list-style-type: none">1. Koostab mustreid, laob pilte kujunditest.2. Rühmitab kujundeid vormi, suuruse, värvuse vm järgi.
Orienteerumine ajas	<ol style="list-style-type: none">1. Kirjeldab tegevusi erinevatel nädalapäevadel ja teab nädalapäevade järjestikuseid nimetusi.2. Eristab mõisteid kiiresti-aeglaselt, varsti, hiljem, kohe.
Orienteerumine ruumis	<ol style="list-style-type: none">1. Määrab eseme asukoha teise eseme suhtes: all- peal, kohal, keskel, äärel, vasakul-paremal2. Orienteerub ruumis (õues) juhendite järgi.

PÕHIMÕTTED:

- 1) suunatakse last nähtuste ja esemete maailma korrastama, kujundama ja selles orienteeruma, mille tulemusel laps avastab esemetevahelisi seoseid, leiab esemete erinevusi ja sarnasusi, oskab esemeid järjestada, rühmitada ja loendada;
- 2) harjutatakse last määrama enda asukohta ümbritsevate esemete suhtes, orienteeruma ajas ja kasutama vastavaid mõisteid oma tegevuse kirjeldamiseks;
- 3) seostatakse mäng, vaatlused ja igapäevatoimingud matemaatikaga, suunates sealjuures last kasutama erinevaid aistinguid: kuulmis-, nägemis-, haistmis- ning kompimisaistingut;
- 4) suunatakse last ümbritsevat keskkonda matemaatiliselt kirjeldama (arvud, mõõtühikud, kujundite nimetused jm);
- 5) toetatakse üldistuseni jõudmist ja mõistete kujundamist- erinevates objektides sarnaste ning erinevate tunnuste ja omaduste vaatlemise, võrdlemise, kirjeldamise ja sõnastamise kaudu.

ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ TULEMUSEL 5-6AASTANE LAPS:

- loendab 12 piires, teab arvude rida 12ni, tunneb numbrimärke;
- oskab nimetada antud arvule eelnevat/järgnevat arvu ja võrdleb arve(on suurem kui, on väiksem kui);
- paneb kokku kahe hulga esemeid ja liidab; võtab ühest hulgast ära ja lahutab;
- järjestab kuni 5 eset suurustunnuse järgi;
- mõõdab esemete pikkust, laiust ja kõrgust kokkulepitud mõõtevahendiga;
- kõrvutab objekte ja hindab kaugust silma järgi;
- koostab mustreid ja loob kujunditest pilte; rühmitab kujundeid vormi, suuruse, värvuse järgi;
- teab nädalapäevade järjestikuseid nimetusi ja kirjeldab erinevaid tegevusi;
- eristab ajamõisteid: kiiresti- aeglaselt, varsti, hiljem, kohe;
- orienteerub ruumis juhendite järgi, määrab enese asukohta teise eseme suhtes.

2.14. MATEMAATIKA 6-7AASTASED

EESMÄRK:

- 1) rühmitab esemeid ühe-kahe tunnuse alusel ja võrdleb esemete hulki;
- 2) järjestab esemeid suuruse ja asenditunnuse põhjal;
- 3) tunneb lihtsamaid ajamõisteid ja kirjeldab ning järjestab oma igapäevategevusi;
- 4) mõtestab loendamistegevust ja seoseid arvude reas;
- 5) mõistab mõõtmistegevust ja olulisemaid mõõtühikuid;
- 6) tunneb ja kirjeldab geomeetrilisi kujundeid;
- 7) näeb matemaatilisi seoseid igapäevatoimingutes.

SISU:

ÜLDTEEMA	ARENGUTULEMUSTE SISU
Hulgad, loendamine, arvud ja arvutamine	1. Mõtestab arvude rida 12ni 2. liidab ja lahutab 5 piires ning tunneb ja kasutab vastavaid sümboleid (+, -, =) 3. Oskab koostada matemaatilisi jutukesi kahe etteantud hulga järgi.
Suurused ja mõõtmine	1. Teab igapäevaelus kasutatavaid pikkusmõõte cm, m ja km; massimõõtu liiter; rahaühikuid kroon ja sent ning kasutab neid mängutegevustes. 2. Mõõdab pikkust, raskust ja vedelikku kokkulepitud mõõtevahendiga.
Geomeetrilised kujundid	1. Eristab ruumilisi kujundeid (kuup, kera, risttahukas, püramiid) tasapinnalistest kujunditest (ruut, ring, ristkülik ja kolmnurk).
Orienteerumine ajas	1. Teab kuude nimetusi ning enda sünnikuud ja -päeva. 2. Määrab kellaega täistundides ning koostab päevakava. 3. Kasutab kõnes õigesti sõnu enne, praegu, hiljem-varem, noorem-vanem.
Orienteerumine ruumis	1. Orienteerub tasapinnal (paberil).

PÕHIMÕTTED: vt 5-6a põhimõtted lk 26

ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ TULEMUSEL 6-7AASTANE LAPS:

- määrab esemete hulga ühiseid tunnuseid ja jaotab esemeid kahe erineva tunnuse järgi;
- võrdleb hulki, kasutades mõisteid rohkem, vähem, võrdselt;
- teeb 12 piires loendamise teel kindlaks esemete arvu, teab arvude 1-12 järjestust ja tunneb numbrimärke ning oskab neid kirjutada;
- liidab ja lahutab 5 piires ning tunneb märke +, -, =;
- koostab kahe esemete hulga järgi matemaatilisi jutukesi;
- järjestab kuni viit eset suuruse järgi (pikkus, laius, kõrgus jm).

2.15. KUNST 3AASTASED

EESMÄRK:

- 1) tunneb rõõmu kunstitegevuses osalemisest;
- 2) kaunistab esemeid;
- 3) kasutab eakohaseid voolimis-, joonistamis- ning maalimisvahendeid ja -võtteid;
- 4) kasutab materjale ohutult ja sihipäraselt;
- 5) vaatleb pilte.

SISU:

SISUPLOKID	ARENGUTULEMUSTE SISU
Kujutamine ja väljendamine	1. Tunneb rõõmu kunstitegevuses osalemisest. 2. Leiab kritselduste hulgast nimetuse andmist või loo jutustamist väärivaid kujundeid. 3. Leiab ümbritsevas juhendamise toel sinise, kollase, punase ja roheline värvi.
Kujundamine	1. Kaunistab (täppidega, joontega) ruumilisi ja tasapinnalisi esemeid (nt lillepotti, paberit, taskurätti, papptaldrikut, palli, sokki, plastiliinist plaati, kivi jne).
Voolimine	1. Õpetajat jäljendades muljub ja näpistab, rullib ja veeretab voolimismaterjale. 2. Teeb sõrme või pulgaga pehmesse voolimismaterjali jäljendeid.
Joonistamine	1. Tekitab iseseisvalt jämedate joonistusmaterjalidega (rasvakriitide, pehmete pliiatsitega jne) erinevaid jälgi (täppe ning vertikaalseid, horisontaalseid, sirgeid, lainelisi, katkendlikke ja spiraalseid jooni), püsides paberi piirides.
Maalimine	1. Tõmbab pintsliga erineva suunaga jooni, teeb täppe ja katab pindu. 2. Trükib näpuvärvidega sõrmede ja kogu käega. 3. Vajutab jäljendeid, kattes templi iseseisvalt värviga.
Meisterdamine	1. Kortsutab iseseisvalt pehmet paberit ning rebib paberist tükke. 2. Katab aluspinna liimiga, puistab sellele erinevaid objekte ja liimib kujundeid.
Kunsti vaatlemine, vestlused kunstist	1. Vaatleb pilte, näidistoid ja raamatuillustratsioone ning vastab küsimustele. 2. Näitab teistele oma tööd kui kunstiteost ja räägib sellest.

PÕHIMÕTTED:

- 1) antakse lapsele võimalus saada elamusi, tunda rõõmu ja rahulolu ning tal on võimalus väljendada oma maailmanägemist;
- 2) suunatakse last vaatlema;
- 3) kasutatakse teemasse sisseelamiseks mängu, muusikat, lihtsat lavastust, jutu lugemist jne;
- 4) arvestatakse, et lapse jaoks on oluline loomiseks ja lahenduste leidmiseks teha katsetusi ning avastusi;
- 5) julgustatakse last kasutama ja katsetama tema enda pakutud lahendusi töö mitmekesistamiseks ning ergutatakse lapse kujutlus- ja algatusvõimet, jälgides, et säiliks lapse isikupärane eneseväljendus;
- 6) viiakse kunstitegevusi läbi ka õues, samuti kasutatakse kunstitegevust teiste valdkondade õppe- ja kasvatustegevuste osana, joonistatakse erinevatele (looduslikele) materjalidele;
- 7) suunatakse last tehtut vaatama, teistele näitama ja küsimustele vastama.

ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE TULEMUSEL 3AASTANE LAPS:

- tunneb rõõmu kunstitegevuses osalemisest;
- väljendab joonistades, maalides, voolides ja meisterdades meeleolusid;
- kasutab kunstitöö loomiseks erinevaid vahendeid ja materjale;
- jäljendades täiskasvanut alustab tegevust;
- loob esemeid erinevaid tehnikaid kasutades;
- täiskasvanu eeskujul kaunistab esemeid;
- näitab teistele oma tööd.

2.16. KUNST 5AASTASED

EESMÄRK:

- 1) tunneb rõõmu loovast eneseväljendusest;
- 2) kujutab isikupäraselt ümbritsevaid esemeid, sündmusi ja oma kujutlusmaailma;
- 3) vaatleb, kirjeldab ja kujundab ümbritsevaid tarbeesemeid;
- 4) kasutab õpitud voolimis-, joonistamis- ning maalimisvahendeid ja -võtteid;
- 5) kasutab materjale ja tööriistu ohutult ning sihipäraselt;
- 6) vaatleb kunstiteoseid ja kirjeldab nähtut.

SISU:

Sisuplokid	Arengutulemuste sisu
Kujutamine ja väljendamine	<ol style="list-style-type: none">1. Kujutab naturist inspireeritud asju, objekte jne isikupärase sümbolitega, mis olemuselt täienevad ja muutuvad keerukamaks.2. Jutustab oma piltides nii tuttavatest asjadest ja kogetud sündmustest kui ka oma fantaasiatest.3. Kasutab emotsioonide, nähtuste, esemete jne kujutamiseks värvitoone oma seostest ja tunnetest lähtuvalt.4. Valib mõtte teostamiseks sobivaimana tunduvad vahendid.5. Võrdleb heledamaid ja tumedamaid värvitoone ning tunneb sinist, kollast, punast, rohelist, valget, musta, pruuni ja roosat.
Kujundamine	<ol style="list-style-type: none">1. Koostab elementidest lihtsa kordumisskeemiga mustririba eseme äärisel kaunistamiseks (taskurätt, tass jne).2. Kujundab õpetajaga koos tähtpäevakaardi sündmuse meeleoluga sobivate motiividega.3. Valib kaunistusmotiivi ja kannab juhendamisel šablooni või templi abil selle omavalitud kohale esemel (kruusil, taldrikul, pluusil jne).
Voolimine	<ol style="list-style-type: none">1. Õõnestab ümarvorme süvendit pöidlaga vajutades.2. Muudab voolimismaterjalide kuju neid pigistades ja venitades.3. Nii ümar- kui ka piklikke vorme töödeldes loob soovitud esemeid.4. Ühendab voolitud detaile omavahel.
Joonistamine	<ol style="list-style-type: none">1. Jooni ja kujundeid ühendades joonistab sümbolitega, mis täienevad ja muutuvad keerukamaks.2. Joonistab ning värvib pindu värvi- ja viltpliiatsitega, kriitide ja sõega, muutes joone tihedust.3. Kasutab joonistusvahendeid liigse surveta.
Maalimine	<ol style="list-style-type: none">1. Võtab pintslile vajaduse korral lisaks värvi ja katab pindu.2. Teeb objektidele väiksemaid detaile pintslivajutuse ja – tõmmetega.3. Ei kata maalides juba küllaldaselt kaetud pinda korduvalt.

Meisterdamine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rebib ja lõikab paberist ribasid ja kujundeid ning kleebib need sõltuvalt töö olemusest. 2. Lükib paelale, traadile vms auguga esemeid. 3. Valib meelepäraseid meisterdamisvahendeid (looduslikku ja tehismaterjali, paberit jms) ning neid omavahel ühendades või materjale kombineerides loob oma töö.
Kunsti vaatlemine, vestlused kunstist	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vaatleb omal algatusel raamatuillustratsioone ja kunstitöid ning esitab nende kohta küsimusi ja avaldab arvamust. 2. Jutustab küsimuste toel, mida ta on oma töödes kujutanud ning nimetab, mis materjale ta on oma töös kasutanud. 3. Suhtub heasoovlikult kaaslaste töödese.

PÕHIMÕTTED:

- 1) antakse lapsele võimalus saada elamusi, tunda rõõmu ja rahulolu ning tal on võimalus väljendada oma maailmanägemist;
- 2) Suunatakse last vaatlema ning voolides, joonistades, maalides ja meisterdades kasutab laps vaatlusel tehtud ettepanekuid;
- 3) Kasutatakse teemasse sisseelamiseks mängu, muusikat, lihtsat lavastust, jutu lugemist jne;
- 4) Arvestatakse, et lapse jaoks on oluline loomiseks ja lahenduste leidmiseks teha katsetusi ning avastusi, otsida ja saada vastuseid tekkinud küsimustele, omandatud oskusi rakendada ja loovaalt kombineerida;
- 5) Julgustatakse last kasutama ja katsetama tema enda pakutud lahendusi töö mitmekesistamiseks ning ergutatakse lapse kujutus- ja algatusvõimet, jälgides, et säiliks lapse isikupärane eneseväljendus;
- 6) Viiakse kunstitegevusi läbi ka õues, samuti kasutatakse kunstitegevust teiste valdkondade õppe- ja kasvatustegevuste osana, joonistatakse nii paberile, kivile, puidule, liivale või kombineeritakse erinevaid materjale;
- 7) Suunatakse last tehtut analüüsima, selgitama, miks ta kujutas esemeid, nähtusi just sellisel viisil, milliseid materjale ja tehnikaid kasutas ning kuidas tööga rahule jäi. Kaaslaste töödese tolerantsse suhtumise kujundamisele aitab kaasa, kui analüüsitakse nii laste töid kui ka kunstiteoseid ning põhjendatakse oma hinnangut.

ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ TULEMUSEL 5AASTANE LAPS:

- leiab ümbritseva kujutamisel erinevaid detaile, objekte ja nendevahelisi seoseid ning kujutab ümbritsevat vabalt valitud viisil;
- väljendab joonistades, maalides, voolides ja meisterdades meeleolusid;
- kasutab kunstitöö loomiseks erinevaid vahendeid;
- kujutab inimesi neile iseloomulike tunnuste alusel;
- keskendub alustatud tegevusele ja loob oma kunstitöö;
- loob esemeid erinevaid tehnikaid ja materjale kasutades ning räägib nende otstarbest;
- koostab ise või valib tööst lähtuvalt sobivad motiivid või vahendid eseme kaunistamiseks;
- kirjeldab kunstiteoseid, nende värve ja meeleolu.

2.17. KUNST 7AASTASED

EESMÄRK:

- 1) tunneb rõõmu loovast eneseväljendusest;
- 2) kujutab isikupäraselt ümbritsevaid esemeid, sündmusi ja oma kujutusmaailma;
- 3) vaatleb, kirjeldab ja kujundab ümbritsevaid tarbeesemeid;
- 4) kasutab õpitud voolimis-, joonistamis- ning maalimisvahendeid ja -võtteid;
- 5) kasutab materjale ja tööriistu ohutult ning sihipäraselt;
- 6) vaatleb kunstiteoseid ja kirjeldab nähtut.

SISU:

Sisuplokid	Arengutulemuste sisu
Kujutamine ja väljendamine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasutab loovalt geomeetrilisi kujundeid ja nende kombinatsioone keerukamate objektide ülesehitamiseks. 2. Püsib töös valitud teemas seda isikupäraselt tõlgendades. 3. Jutustab temaatilises töödes tegelaste tegevusest, omavahelistest suhetest ning tegevusajast ja -kohast. 4. Rõhutab kõige tähtsamat oma töös värvi, suuruse või asukoha valikuga. 5. Tunneb ümbritsevas esinevaid värve ja nimetab erinevaid värvitoone (hallikas, taevasinine).
Kujundamine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Märkab mustri rütmi ja suudab seda jätkata. 2. Kujundab kaunistusmotiivi või mustri, arvestades kaunistatavat eset. 3. Selgitab omavalmistatud esemete otstarvet ja nimetab koha, kuhu see sobib. 4. Aitab kujundada tähtpäevaga seotud peolauda ja ruumi.
Voolimine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasutab iseseisvalt tuttavaid voolimismaterjale, arvestades nende eripära. 2. Valmistab õpetajaga koos uusi voolimissegusid. 3. Niisutab voolingute ühenduskohti esemete tugevdamiseks.
Joonistamine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasutab soovi korral koos erinevaid joonistusvahendeid nende olemusest lähtuvalt. 2. Värvib oma joonistatud või värviraamatu kujundeid, varieerides käe liikumise suunda. 3. Sobitab pindu kattes heledaid ja tumedaid, peeni ja jämedaid jooni.
Maalimine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Segab värve uute toonide saamiseks. 2. Kasutab töös eri jämedusega pintsleid. 3. Väldib värvide määrdumist. 4. Kasutab töös pintslit erinevalt (pintslit otsa ja külge).
Meisterdamine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kujundab või täiendab oma tööd, kleepides sellele erinevast materjalist tükke, objekte jne. 2. Valib eri materjalide liitmiseks ühendusviiside seast oma mõtte teostamiseks sobivamad ja leiab oma võtmed. 3. Valmistab lihtsa mänguasja täiskasvanu tegevust matkides.
Kunsti vaatlemine, vestlused kunstist	<ol style="list-style-type: none"> 1. Märkab teoseid või ümbruses leiduvaid objekte vaadeldes ning kirjeldades detaile ja värve ning tajub meeleolu. 2. Fantaseerib ja jutustab teose juurde ka loo: mis juhtus enne, mis juhtub pärast. 3. Kasutab raamatuillustatsioone, fotosid ja kunstiteoseid (skulptuure) oma töö lähtealusena, luues oma vaba ja isikupärase variandi.

PÕHIMÕTTED: vt 5a põhimõtted lk 29**ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ TULEMUSEL 7AASTANE LAPS:**

- leiab ümbritseva kujutamisel erinevaid detaile, objekte ja nendevahelisi seoseid ning kujutab ümbritsevat vabalt valitud viisil;
- väljendab joonistades, maalides, voolides ja meisterdades meeleolusid;
- kasutab kunstitöö loomiseks erinevaid vahendeid;
- kujutab inimesi neile iseloomulike tunnuste alusel;
- keskendub alustatud tegevusele ja loob oma kunstitöö;

- loob esemeid erinevaid tehnikaid ja materjale kasutades ning räägib nende otstarbest;
- koostab ise või valib tööst lähtuvalt sobivad motiivid või vahendid eseme kaunistamiseks,
- kirjeldab kunstiteoseid, nende värve ja meeleolu.

2.18. MUUSIKA 2-3AASTASED

EESMÄRK:

- 1) tunneb rõõmu laulmisest ja musitseerimisest;
- 2) suudab keskenduda kuulatavale muusikapalale;
- 3) suudab end väljendada liikumise, tantsimise ja pillimängu kaudu;
- 4) suudab musitseerida nii rühmas kui ka üksi.

SISU:

Muusikategevuse liigid	Arengutulemuste sisu
Laulmine	1. Kuulab ja jälgib õpetaja laulu
Muusikalis-rütmiline liikumine	1. Sooritab koos õpetajaga lihtsaid liikumisi vastavalt laulu tekstile (nt paigal-tammumine, keerutamine üksikult, koosjalu hüplemine, lehvitamine, käte peitmine selja taha, vibutamine sõrmega, kükitamine).
Muusika kuulamine	1. Tunneb rõõmu kuulatavast laulust või muusikapalast.
Pillimäng	1. Mängib õpetaja ettenäitamisel kaasa kuulnud muusikale kehapillil (plaksutab, plaksutab kaasa pulssi või rütmi).

PÕHIMÕTTED: 2-3AASTASED LAPSED

- 1) esikohal on aktiivne ja emotsionaalne muusikaline tegevus;
- 2) kujundatakse ja arendatakse lapse muusikalis-loomingulisi võimeid, samuti kultuurilis-sotsiaalset aktiivsust ning väärtushinnanguid;
- 3) arvestatakse lapse individuaalseid eeldusi ning toetatakse eduelamusele ja tunnustusele;
- 4) kasutatakse muusikat lõimiva tegevusena ka teistes õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades nagu keel ja kõne, kunst jne; muusika on igapäevaelu osa, nii argi- kui ka pidulike sündmuste puhul;
- 5) seostatakse üksteisega muusika kuulamine, laulmine, pillimäng, muusikalis- rütmiline liikumine, mängud ja tantsud;
- 6) muusikapalade (laulud, palad muusika kuulamiseks, tantsud ja mängud, pillilood) valikul arvestatakse laste huvidega ning ea- ja jõukohasusega.

ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ TULEMUSEL 2-3 AASTANE LAPS:

- kuulab ja jälgib õpetaja laulu;
- sooritab koos õpetajaga lihtsaid liikumisi vastavalt laulu tekstile;
- tunneb rõõmu kuulatavast laulust või muusikapalast;
- mängib õpetaja ettenäitamisel kaasa kuulnud muusikale kehapillil.

2.19. MUUSIKA 3-4AASTASED

EESMÄRK:

- 1) tunneb rõõmu laulmisest ja musitseerimisest;
- 2) suudab keskenduda kuulatavale muusikapalale;
- 3) suudab ennast loovalt väljendada laulmise, liikumise, tantsimise ja pillimängu kaudu;
- 4) suudab musitseerida nii rühmas kui ka üksi.

SISU:

Muusikategevuse	Arengutulemuste sisu
-----------------	----------------------

liigid	
Laulmine	1. Huvitub laululistest tegevustest; püüab õpetajaga kaasa laulda (lauldes kaasa nt üksikuid silpe, sõnu, laululõike). Osaleb laulude esitamises (plaksutab või laulab kaasa).
Muusikalis-rütmiline liikumine	1. Liigub koos õpetajaga vastavalt muusika meeleolule, arvestades pulssi ja meetrumit (nt kõnd ja jooks, päkkadel kõnd, ühe ja vaheldumisi kahe jalaga koputamine, keerutamine paarilisega).
Muusika kuulamine	1. Reageerib emotsionaalselt muusika iseloomule (nt plaksutab, kõigutab keha vmt).
Pillimäng	1. Mängib muusikat kuulates, liikudes ja lauldes kaasa pulssi või rütmi kehapillil, kõlapulkadel, randmekuljustel, väikesel trummil ja marakal.

PÕHIMÕTTED: vt 2-3a põhimõtted lk 32

ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ TULEMUSEL 3-4AASTANE LAPS:

- huvitub laululisest tegevusest ja püüab õpetajaga kaasa laulda;
- liigub koos õpetajaga vastavalt muusika meeleolule;
- reageerib emotsionaalselt muusika iseloomule;
- mängib rütmi kehapillil ja rütmipillidel;

2.20. MUUSIKA 4-5AASTASED

EESMÄRK: vt 3-4a eesmärk lk 32

SISU:

Muusiaktegevuse liigid	Arengutulemuste sisu
Laulmine	1. Laulab rühmaga samas tempos. 2. Laulab peast lihtsamaid õpitud rahva- ja lastelaule.
Muusikalis-rütmiline liikumine	1. Väljendab muusika meeleolu liikumise kaudu (nt loova liikumisega). 2. Tantsib, kasutades eakohaseid tantsuelemente (nt põlvetõstekõnd ja -jooks, liikumine hanereas ja ringis).
Muusika kuulamine	1. Kuulab laulu ja muusikapala. 2. Väljendab emotsionaalselt kuulatud muusikas tajutud kontrastseid meeleolusid liigutuste ja liikumisega. 3. Tunneb kuulmise järgi ära mõningaid õpitud laule.
Pillimäng	1. Mängib rütmipille (nt kõlakarpi, trummi, kuljuseid, pandeirat) muusika kuulamise, liikumise ja laulmise saateks. 2. Eristab kuulates neid tämbri järgi.

PÕHIMÕTTED: vt 2-3a põhimõtted lk 32

ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ TULEMUSEL 4-5AASTANE LAPS:

- laualb peast lihtsamaid õpitud rahva- ja lastelaule;

- väljendab muusika meeleolu liikumise kaudu;
- tantsib, kasutab eakohaseid tantsuelemente ja osaleb laulumängudes;
- kuulab laulu ja muusikapala;
- väljendab kuulatud muusiks meeleolusid liigutuste ja liikumisega;
- tunneb kuulmise järgi ära mõningaid õpitud laule;
- mängib rütmipille, eristab kuulates neid tämbri järgi.

2.21. MUUSIKA 5-6AASTASED

EESMÄRK: vt 3-4a eesmärk lk 32

SISU:

Muusikategevuse liigid	Arengutulemuste sisu
Laulmine	1. Laulab väljahingamisel loomuliku häälega. 2. Esitab laule rühmaga samas tempos. 3. Laulab peast teistega koos mõningaid rahva- ja lastelaule.
Muusikalis-rütmiline liikumine	1. Muudab liikumist muusikaosade vaheldumise põhjal (tempo, dünaamika, register), arvestades pulssi ja meetrumit (nt liigu hanereas ja ringis nii üksi kui ka paaris). 2. Esitab õpetaja seatud tantse, kasutades õpitud tantsuelemente.
Muusika kuulamine	1. Kuulab laulu ja muusikapala huviga. 2. Väljendab kuulatud muusikas meeleolusid erinevate muusikaliste tegevuste (liikumise, laulmise, pillimängu) kaudu, hakkab kaasa laulma.
Pillimäng	1. Mängib ja tunneb kuulates tämbri järgi ära õpitud rütmipille. 2. Mängib rütmisaateid lastelauludele ja -riimidele. 3. Ansamblimängus osaledes alustab ja lõpetab koos teistega, mängib nendega ühes tempos. 4. Mängib tamburiini, kõlatoru, võrutrummi ja kastanjette.

PÕHIMÕTTED: vt 2-3a põhimõtted lk 32

ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ TULEMUSEL 5-6AASTANE LAPS:

- laulab loomuliku häälega ja esitab laule rühmaga samas tempos;
- laulab peast teistega koos mõningaid rahva- ja lastelaule.
- muudab liikumist muusikaliste väljendusvahendite vaheldumise põhjal;
- esitab õpetaja seatud tantse, kasutades õpitud tantsuelemente;
- kuulab laulu ja muusikapala huviga;
- väljendab kuulatud muusikas tajutud meeleolusid erinevate muusikaliste tegevuste kaudu;
- mängib ja tunneb kuulates tämbri järgi ära õpitud rütmipille;
- mängib rütmipillidega saateid lasteriimidele ja -lauludele;
- ansamblimängus osaledes mängib teistega ühes tempos.

2.22. MUUSIKA 6-7AASTASED

EESMÄRK: vt 3-4a eesmärk lk 32

SISU:6-7a

Muusikategevuse liigid	Arengutulemuste sisu
Laulmine	1. Laulab ilmekalt, lähtudes laulu ja teksti karakterist. 2. Laulab peast õpitud rahva- ja lastelaule ning esitab neid rühmas.
Muusikalis-rütmiline liikumine	1. Liigub ja tantsib sünkroonis teistega, kasutades näiteks hüpaksammu ja eesgaloppi. 2. Kõnnib, jookseb, reageerib muusika tempomuutustele rütmiliselt täpselt.
Muusika kuulamine	2. Tunneb ära lihtsamaid žanre (tants, laul, marss). 2. Väljendab loovalt muusika kuulamisest saadud elamusi.
Pillimäng	1. Mängib rütmi- ja meloodiapillidel (nt taldrik, triangel, kellamäng) lihtsamaid kaasmänge. 2. Mängib pilliansamblis.

PÕHIMÕTTED: vt 2-3a põhimõtted lk 32

ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ TULEMUSEL 6-7AASTANE LAPS:

- laulab ilmekalt loomuliku häälega ja vaba hingamisega;
- laulab eakohased rahva- ja lastelaule nii rühmas/ansamblis kui ka üksi;
- suudab laulu või muusikapala tähelepanelikult kuulata ning kuulatud muusikat iseloomustada;
- eristab kuulmise järgi laulu ja pillimängu;
- eristab tämbri ja kõla järgi õpitud pille;
- mängib eakohastel rütmi- ja meloodiapillidel õpitud lauludele ja instrumentaalpaladele lihtsaid kaasmänge,
- mängib lastepillidel ja oskab mängida ka pilliansamblis;
- liigub vastavalt muusika meeleolule;
- väljendab ennast loovalt muusikalis- rütmilise liikumise kaudu.

2.23. LIIKUMINE 2AASTANE

EESMÄRK:

- 1) tahab liikuda ja tunneb liikumisest rõõmu;
- 2) suudab pingutada sihipärase tegevuse nimel;
- 3) tegutseb aktiivselt ja üksi rühmas;
- 4) järgib esmaseid hügieeni- ja ohutusnõudeid.

SISU:

Üldteema	Arengutulemuste sisu
Liikumisteadmised	1. Sooritab harjutusi aktiivselt ja entusiastlikult. 2. Liigub õpetaja juhendamisel ohutult.
Põhiliikumised	1. Ronib ning roomab üle ja läbi väikeste takistuste. 2. Kõnnib piiratud pinnal. 3. Säilitab kõndides ja joostes sihi. 4. Hüpitab käes palli ning jälgib selle suunda.
Liikumismängud	1. Mängib koos juhendaja ning kaaslastega kõnni- ja jooksumänge.

Spordialad: võimlemine	1. Sooritab ettenäitamise ja juhendamise järgi asendeid ja liikumisi. 2. Jookseb veereva vahendi (palli, rõnga) järel.
Spordialad: kelgutamine	1. Istub kelgul ja hoiab tasakaalu mäest laskudes.
Tants ja rütmika	1. Kasutab liikudes rütmipille juhendaja abil. 2. Sobitab juhendaja abil liikumist muusika järgi.
Vaba aeg ja loodusliikumine	1. Mängib vabamängus iseseisvalt.

PÕHIMÕTTED:

- 1) arvestatakse, et põhiliikumised eeldavad igapäevast suunamist: liigutusoskused, liikumisosavus ja teised liikumisvõimed (vastupidavus, jõud, kiirus, paindumus) kujunevad ja arenevad tegevuste regulaarsel kordamisel;
- 2) peetakse oluliseks kõlbeliste põhimõtete ja enesekindluse kujundamist: regulaarsel tegelemisel kehaliste harjutustega kujunevad positiivsed iseloomuomadused;
- 3) suunatakse last oma oskusi, võimeid ja koostööd hindama, kaaslastega arvestama, oma emotsioone kontrollima ja valitsema; mõistma ühe või teise kehalise harjutuse vajalikkust;
- 4) mitmekesistatakse põhiliikumiste, koordineerimise, rühi, tasakaalu, liikumisvõime ja peenmotoorika (täpsus, näo- ja sõrmelihaste kontrollioskus) arendamist ja tagasiside andmist.

ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ TULEMUSEL 2AASTANE LAPS:

- sooritab harjutusi aktiivselt;
- ronib ning roomab üle ja läbi väikeste takistuste;
- kõnnib piiratud pinnal; säilitab kõndides ja joostes sihi;
- hüpitab käes palli ning jälgib selle suunda;
- sooritab ettenäitamise järgi asendeid ja liikumisi;
- jookseb veereva vahendi (palli, rõnga) järel;
- kasutab liikudes rütmipille juhendaja abil;
- sobitab juhendaja abil liikumist muusika järgi.

2. 24. LIIKUMINE 2-3AASTANE

EESMÄRK: vt 2a eesmärk lk 35

SISU: 2-3AASTANE

ÜLDTEEMA	ARENGUTULEMUSTE SISU
Liikumisteadmised	1. Valib õpetaja korraldusel teiste riide hulgast välja võimlemisriided. 2. Arvestab rühmakaaslaste aktiivses tegevuses.
Põhiliikumised	1. Sooritab põhiliikumisi. 2. Säilitab liikudes tasakaalu nii tasakaalupingil kui ka vähendatud pinnal.
Liikumismängud	1. Mängib matkiva sisuga 1-2 reeglita kõnni- ja jooksumänge. 2. Mängib iseseisvalt aktiivse liikumisega mängu.
Spordialad: võimlemine	1. Sooritab võimlemisharjutusi eri asenditest ja erinevate vahenditega. 2. Teeb harjutusi ettenäitamise ja juhendamise järgi ühtses tempos õpetaja ning kaaslastega. 3. Teeb painduvust ja kiirust arendavaid harjutusi.

Spordialad: kelgutamine, suusatamine	1. Veab tühja kelku. 2. Sõidab kelguga iseseisvalt nõlvakust alla.
Tants ja rütmika	1. Kõnnib, jookseb ja hüpleb rütmiliselt muusika järgi. 2. Sooritab õpetaja juhendamisel liigutusi muusika järgi erinevas tempos.
Vaba aeg ja loodusliikumine	1. Matkab õpetajaga või vanematega looduses. 2. Teeb kaasa kuni 500m pikkuse rännaku ja püsib kolonnis.

PÕHIMÕTTED: vt 2a põhimõtted lk 36

ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ TULEMUSEL 2-3AASTANE LAPS:

- valib õpetaja korraldusel teiste riiete hulgast välja võimlemisriided;
- sooritab põhiliikumisi;
- säilitab liikudes tasakaalu nii tasakaalupingil kui ka vähendatud pinnal;
- mängib matkiva sisuga 1-2 reeglga kõnni- ja jooksumänge;
- sooritab võimlemisharjutusi eri asenditest ja erinevate vahenditega;
- teeb harjutusi ettenäitamise ja juhendamise järgi ühtses tempos õpetaja ning kaaslastega;
- kõnnib, jookseb ja hüpleb rütmiliselt muusika järgi;
- sooritab õpetaja juhendamisel liigutusi muusika järgi erinevas tempos.

2.25. LIIKUMINE 3-4AASTASED

EESMÄRK:

- 1) tahab liikuda ja tunneb liikumisest rõõmu;
- 2) suudab pingutada sihipärase tegevuse nimel;
- 3) tegutseb aktiivselt üksi ja rühmas;
- 4) mõistab kehalise aktiivsuse olulisust inimese tervisele;
- 5) järgib esmaseid hügieeni- ja ohutusnõudeid.

SISU:

ÜLDTEEMA	ARENGUTULEMUSTE SISU
Liikumis- teadmised	1. Sooritab harjutusi õpetaja korralduste ja sõnalise seletuse järgi. 2. Järgib meeldetuletamise korral hügieeninõudeid.
Põhiliikumised	1. Sooritab põhiliikumisi kombinatsioonides ja õpitud harjutustes. 2. Teeb koordineerimise, tasakaalu ja osavust arendavaid harjutusi.
Liikumismängud	1. Mängib 2-4 reeglga liikumismänge. 2. Pingutab end rühma tegevustes ühise eesmärgi nimel.
Spordialad: võimlemine	1. Sooritab juhendamisel kuni neljast harjutusest koosnevat kombinatsiooni. 2. Hoiab oma kohta erinevates rivistustes: kolonnis, ringis, viirus.
Spordialad: kelgutamine	1. Sõidab kelguga iseseisvalt nõlvakust alla.
Spordialad: ujumine	1. Kasutab sihipäraselt abivahendeid (rõngast, kätiseid, nn nuudlit).
Tants ja rütmika	1. Sooritab imiteerivaid liigutusi muusika järgi. 2. Plaksutab ja liigub vastavalt rütmile.

Vaba aeg ja loodusliikumine	1. Algatab iseseisvalt mängu. 2. Tegutseb iseseisvalt lasteaia õuealal.
------------------------------------	--

PÕHIMÕTTED: 3-4a

- 1) arvestatakse, et põhiliikumised eeldavad igapäevast suunamist: liigutusoskused, liikumisosavus ja teised liikumisvõimed (vastupidavus, jõud, kiirus, paindumus) kujunevad ja arenevad tegevuste regulaarsel kordamisel;
- 2) rikastatakse liikumis- ja tegevusvõimalusi sportlik-arenduslike liikumisviisidega- jalgrattasõit, ujumine jms;
- 3) peetakse kõlbeliste põhimõtete ja enesekindluse kujundamist: regulaarsel tegelemisel kehaliste harjutustega kujunevad positiivsed iseloomuomadused;
- 4) suunatakse last oma oskusi, võimeid ja koostööd hindama, kaaslastega arvestama, oma emotsioone kontrollima ja valitsema; mõistma ühe või teise kehalise harjutuse vajalikkust;
- 5) mitmekesistatakse põhiliikumiste, koordineerimise, rühi, tasakaalu, liikumisvõime ja peenmotoorika (täpsus, näo- ja sõrmelihaste kontrollioskus) arendamist ja tagasiside andmist.

ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ TULEMUSEL 3-4AASTANE LAPS:

- sooritab harjutusi õpetaja korralduste ja sõnalise seletuse järgi;
- sooritab põhiliikumisi kombinatsioonides ja õpitud harjutustes;
- teeb koordineerimise, tasakaalu ja osavust arendavaid harjutusi;
- mängib 2-4 reeglita liikumismänge;
- sooritab juhendamisel kuni neljast harjutusest koosnevat kombinatsiooni;
- sooritab imiteeritavaid liigutusi muusika järgi;
- plaksutab ja liigub vastavalt rütmile.

2.26. LIIKUMINE 4-5AASTASED

EESMÄRK: vt 3-4a eesmärk lk 37

SISU:

ÜLDTEEMA	ARENGUTULEMUSTE SISU
Liikumisteadmised	1. Nimetab kodukohas harrastatavaid spordialasid ja peetavaid võistlusi. 2. Teab spordivahendite nimetusi ning kasutab erinevaid spordivahendeid ohutult, sobival viisil ja kohas. 3. Õpitud tegevustes kasutab ohutuid liikumisviise.
Põhiliikumised	1. Kasutab põhiliikumisi aktiivses tegevuses ja mängudes. 2. Sooritab staatilist tasakaalu nõudvaid harjutusi. 3. Teeb harjutusi väikevahenditega.
Liikumismängud	1. Mängib kollektiivseid võistlusmänge. 2. Osaleb jõukohastes teatevõistlustes (nt joonejooksud). 3. Tunnustab nii enda kui ka vastasmeeskonna edu.
Spordialad: võimlemine	1. Teeb vahenditega (palliga, hüpitsaga) harjutusi eakohaselt tehniliselt õigesti. 2. Valitseb oma liigutusi koordineerimise ja tasakaalu nõudvaid harjutusi tehes. 3. Sooritab tasakaalu, paindumust ja osavust arendavaid harjutusi.
Spordialad:	1. Veab üksi, kahekesi, kolmekesi kelgul kaaslast.

kelgutamine	2. Kelgutab mäest alla.
Spordialad: ujumine	1. Mängib veemänge ega karda vett. 2. Kasutab abivahendeid (kätised, nuudel). 3. Järgib basseini kasutamise hügieenireegleid ning õpetaja juhendamisel ka ohutusreegleid.
Tants ja rütmika	1. Jäljendab liikumisega erinevaid rütme. 2. Liigub vastavalt muusika tempo kiirenemisele ja aeglustumisele. 3. Liigub muusika järgi iseseisvalt ja vabalt.
Vaba aeg ja loodusliikumine	1. Kasutab spordi- ja mänguväljakute vahendeid sihipäraselt. 2. Sooritab rännakuid ja orienteerub koos õpetajaga.

PÕHIMÕTTED: vt 3-4a põhimõtted lk 38

ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ TULEMUSEL 4-5AASTANE LAPS:

- tegevustes kasutab ohutuid liikumisviise;
- kasutab põhiliikumisi aktiivses tegevuses ja mängudes;
- sooritab tasakaalu nõudvaid harjutusi;
- teeb harjutusi väikevahenditega;
- osaleb jõukohastes teatevõistlustes.
- valitseb oma liigutusi koordinaatsiooni ja tasakaalu nõudvaid harjutusi tehes;
- jäljendab liikumisega erinevaid rütme.

2. 27. LIIKUMINE 5-6AASTASED

EESMÄRK: vt 3-4a eesmärk lk 37

SISU: 5-6AASTASED

ÜLDTEEMA	ARENGUTULEMUSTE SISU
Liikumisteadmised	1. Osaleb lasteaia spordipäeval. 2. Talub kaotust võistlismängudes. 3. Teab ja kasutab mõisteid õpitud terminoloogia piires. 4. Mõistab hügieeninõuete olulisust. 5. Õnnetuse või ohu korral teab, kuidas kutsuda appi täiskasvanu.
Põhiliikumised	1. Käsitseb väikevahendeid aktiivses tegevuses. 2. Ronib varbseinal vahelduva sammuga ning täidab lisaülesandeid.
Liikumismängud	1. Käsitseb mängu- ja spordivahendeid loovmängudes.
Spordialad: võimlemine	1. Valitseb harjutusi tehes oma liigutusi ja kehahoidu. 2. Säilitab dünaamilistes harjutustes tasakaalu.
Spordialad: kelgutamine	1. Kelgutab mäest alla, oskab vajadusel pidurdada.
Spordialad: ujumine	1. Kasutab ujumisoskuse harjutamiseks abivahendeid. 2. Hingab vette.
Tants ja rütmika	1. Kohandab oma liigutusi etteantud rütmiga. 2. Kasutab lihtsaid tantsusamme üksi ja rühmas tantsides.
Vaba aeg ja loodusliikumine	1. Suudab sõita tõukerattaga ja kahe rattalise rattaga.

PÕHIMÕTTED: vt 3-4a põhimõtted lk 38

ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ TULEMUSEL 5-6AASTANE LAPS:

- talub kaotust võistlusmängudes;
- õnnetuse või ohu korral teab, kuidas kutsuda appi täiskasvanu;
- käsitseb väikevahendeid aktiivses tegevuses;
- ronib varbseinal vahelduva sammuga;
- valitseb harjutusi tehes oma liigutusi ja kehahoidu, säilitab tasakaalu;
- kohandab oma liigutusi etteantud rütmiga;
- kasutab lihtsaid tantsusamme üksi ja rühmas tantsides.

2.28. LIIKUMINE 6-7AASTASED

EESMÄRK: vt 3-4a eesmärk lk 37

SISU:

ÜLDTEEMA	ARENGUTULEMUSTE SISU
Liikumisteadmised	1. Nimetab erinevaid spordialasid ja mõne Eesti tuntuma sportlase. 2. Keskendub sihipärasele kehalisele tegevusele. 3. Liikudes ja mängides peab kinni üldistest ohutusreeglitest (valides sobivad paigad ja vahendeid). 4. Peseb ennast pärast aktiivset kehalist tegevust.
Põhiliikumised	1. Sooritab põhiliikumisi pingevabalt, nii et liigutused on koordineeritud ja rütmilised. 2. Säilitab paigal olles ja liikudes tasakaalu. 3. Kasutab harjutusi tehes mõlemat kätt.
Liikumismängud	1. Võistleb kombineeritud teatevõistlustes (nt takistusriba läbimine). 2. Mängib sportlike elementidega mängu (korvi visked, jalgpall). 3. Organiseerib ise liikumismänge. 4. Kasutab ausa mängu põhimõtteid ning peab kinni kokkulepitud mängureglitest.
Spordialad: võimlemine	1. Valitseb oma liigutusi nii ruumis, maastikul kui ka tänaval. 2. Orienteerub mänguväljakul ning sooritab kujundiliikumisi, olles kolonnis esimene. 3. Sooritab painduvust, kiirust, vastupidavust ja jõudu arendavaid tegevusi.
Spordialad: kelgutamine	1. Osaleb kelguvõistlustel (kaugusele, täpsusele).
Spordialad: ujumine	1. Ujub abivahendiga. 2. Järgib basseini kasutamise ohutusreegleid.
Tants ja rütmika	1. Sooritab rütmiliikumisi ühel ajal kaaslasega. 2. Liigub enda tekitatud rütmi järgi ning vahelduva tempoga kiirelt aeglasele. 3. Väljendab liikumise kaudu emotsioone. 4. Kasutab liikudes loovalt vahendeid (linte, rätikuid, rõngaid).
Vaba aeg ja loodusliikumine	1. Tegutseb iseseisvalt koduümbruse mängu- ja spordiväljakul. 2. Mängib lihtsamaid maastikumänge.

PÕHIMÕTTED: vt 3-4a põhimõtted lk 38

ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ TULEMUSEL 6-7AASTANE LAPS:

- keskendub sihipäraseks kehaliseks tegevuseks;
- peab liikumisel ja mängimisel kinni üldistest ohutusreeglitest, valides sobivad paigad ja vahendid;
- sooritab põhiliikumisi pingevabalt, nii et liigutused on koordineeritud, rütmilised;
- sooritab painduvust, kiirust, vastupidavust ja jõudu arendavaid harjutusi;
- säilitab tasakaalu paigal olles ja liikumisel;
- kasutab harjutuste sooritamisel mõlemat kätt, täpsust nõudvates tegevustes kasutab domineerivat kätt;
- matkib täiskasvanut harjutuste sooritamisel;
- sooritab üheaegselt kaaslasega rütmiliikumisi;
- liigub vastavalt enda tekitatud rütmile ühtlase ja vahelduva tempoga;
- kasutab liikumisel erinevaid vahendeid (lindid, rätikud, rõngad, kelgud);
- mängib sportlike elementidega mängu (korvpall, jalgpall jne);
- peab kinni kokkulepitud mängureeglitest;
- nimetab erinevaid spordialasid ja Eesti tuntumaid sportlasi.

3. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KORRALDUS (päevakava koostamise põhimõtted, õppe- ja kasvatustegevuse kavandamise perioodi pikkus), SEALHULGAS SUVEPERIOODIL

Hiiu Valla Lasteaed korraldab õppe- ja kasvatustegevust õppeaastati, mis algab 1. septembril ning kestab 31. augustini.

1. septembrist kuni 31. maini kavandatakse rühma õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid, temaatika, õppesisu ja -tegevused nädalate kaupa, sealhulgas muusika ja liikumine.

Suvekuudel (juuni, juuli, august) kavandatakse rühmades õppe- ja kasvatustegevust kuu- või nädalaplaanina. Suvekuudel korraldatakse õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade sisu ja rõhutatakse mängulist tegevust õues. Suvekuudel ei planeeri õppe- ja kasvatustegevusi muusika- ja liikumisõpetaja oma ametkohtadel, sest nad on kas puhkusel või töötavad õpetajatena rühmas.

Õppe- ja kasvatustegevust korraldades lähtutakse koduloolisuse printsiibist, lõimides õppe- ja kasvatustegevusi, valdkondi ja teemasid. See võimaldab arvestada asutuse traditsioone ning kajastada üht teemat kõigis rühmades samal ajal ja/või sobitada temaatika tähtpäevade ja loodusrütmiga.

Õppe- ja kasvatustegevust kavandades arvestavad õpetajad laste keskendumisvõimet ning tähelepanu. Õpetaja kavandatud lõimitud õppe- ja kasvatustegevuste kestus 1-3 aastastel lastel 10-15 minutit, 3-5 aastastel 25 minutit ning 6-7 aastastel 35 minutit.

PÄEVAKAVA SÕIM 1-3AASTASED

7.00- 8.45	Vabategevused, mäng
8.45- 9.15	Homnikusöök
9.15- 10.45	Planeeritud õppe- kasvatus- tegevused, laste mäng
10.45-12.00	Õueaeg, õuemängud,
12.00-12.45	Lõunasöök
12.45-15.00	Uneaeg

3-4AASTASED

7.00-8.45	Vabategevused, mäng
8.45-9.15	Homnikusöök
9.15- 11.00	Planeeritud õppe- ja kasvatustegevused, laste mäng
11.00-12.15	Õueaeg, õuemängud
12.15-13.00	Lõunasöök
13.00-15.00	Puhkeaeg

15.00-15.45	Vabategevused, mäng	15.00-15.45	Vabategevused, mäng
15.45- 16.15	Õhtuode	15.45-16.15	Õhtuode
16.15- 18.00	Laste mäng, vabategevused	16.15- 18.00	Laste mäng, vabategevused

4-5AASTASED

7.00- 8.45	Vabategevused, mäng
8.45- 9.15	Hommikusöök
9.15- 11.00	Planeeritud õppe-kasvatus- tegevused, laste mäng
11.00-12.30	Õueaeg, õuemängud
12.30-13.00	Lõunasöök
13.00-15.00	Puhkeaeg
15.00-15.45	Vabategevused, mäng
15.45- 16.15	Õhtuode
16.15- 18.00	Laste mäng, vabategevused

5-6AASTASED

7.00-8.45	Vabategevused, mäng
8.45-9.15	Hommikusöök
9.15- 11.00	Planeeritud õppe- ja kasvatustegevused, laste mäng
11.00-12.30	Õueaeg, õuemängud
12.30-13.00	Lõunasöök
13.00-15.00	Puhkeaeg
15.00-15.45	Vabategevused, mäng
15.45-16.15	Õhtuode
16.15- 18.00	Laste mäng, vabategevused

6-7AASTASED

7.00- 8.45	Vabategevused, mäng
8.45- 9.15	Hommikusöök
9.15- 11.15	Planeeritud õppe- ja kasvatus- tegevused, laste mäng
11.15-12.45	Õueaeg, õuemängud
12.45-13.15	Lõunasöök
13.15-14.45	Puhkeaeg
14.45-15.45	Vabategevused, mäng
15.45- 16.15	Õhtuode
16.15- 18.00	Laste mäng, vabategevused

Vanuserühma päevakava määrab kindlaks päevarütmi, kus laste mäng, vabategevused ning õpetaja kavandatud õppe- ja kasvatustegevused vahelduvad igapäevatoimingutega.

Lasteaia direktor kinnitab õppeaasta alguses lasteasutuse päevakava, mis on lastevanematele tutvumiseks rühma välja pandud.

4. LAPSE ARENGU ANALÜÜSIMISE JA HINDAMISE PÕHIMÕTTED, KORRALDUS

- 1) Lapse arengu analüüsimine ja hindamine on oluline lapse eripära mõistmiseks, erivajaduste väljaselgitamiseks, positiivse enesehinnangu ja arengu toetamiseks ning õppe- ja kasvatustegevuse kavandamiseks koostöös lapsevanemaga.
- 2) Lapse arengu analüüsimine on osa igapäevasest õppe- ja kasvatusprotsessist. Pedagoogid viivad vaatlusi läbi plaani alusel ning lapsi jälgitakse nii igapäevatoimingutes, vabamängus kui ka pedagoogi suunatud tegevustes.
- 3) Lapse arengu hindamise aluseks on eeldatavad üldoskused ning õppe- ja kasvatustegevuste valdkondade tulemused.
- 4) Lapse arengut kirjeldatakse lapsest lähtuvalt, väärtustades saavutatut ning tunnustades lapse toimetulekut, arenemist, positiivseid hoiakuid ja huvi.

MÄNG

Mäng on eelkoolieas lapse põhitegevus. Mängu kaudu omandab ja kinnistab laps uut teavet, uusi oskusi, peegeldab tundeid ja soove, õpib suhtlema, omandab kogemusi ja käitumisreegleid. Mänguoskus on kõigi üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse eri valdkondade oskuste ja teadmiste arengu alus.

4.1. ÜLDOSKUSED

MÄNGUOSKUSED 1- 2AASTANE

2a

- tunneb mängust rõõmu;
- mängib teiste lastega lihtsamaid igapäevaseid olukordi ja tegevusi kajastavaid rollivahetusega mängu;
- mängu algatamiseks vajab täiskasvanu abi;
- oskab kasutada mängudes erinevaid olemasolevaid vahendeid täiskasvanu abiga.

TUNNETUS- JA ÕPIOSKUSED 2AASTANE

- hangib ümbrusest aktiivselt uut infot;
- keskendub lühikeseks ajaks ühele tegevusele;
- tegutseb teistega kõrvuti ja osaleb ühistegevuses vahelduvas vormis;
- loob tegevuse kaudu seoseid kõnega;
- suhtleb valdavalt 1-2sõnaliste lausetega mängus kui ka igapäevategevustes peamiselt tuttava täiskasvanuga;
- räägib ja saab aru üksnes sellest, mida ta tajub;
- tunneb huvi raamatute vastu ning mõistab lihtsaid realistlikke jutukesi, mis seostuvad tema enda kogemusega;
- avastab lihtsamaid põhjuse-tagajärje suhteid ning saab aru kuuluvusest ja erisusest;
- sobitab erinevaid materjale ja esemeid;
- rühmitab ühe nähtava omaduse järgi;
- omandab uusi seoseid vahetu, korduva ja aktiivse tegeutsemise ning käelise tegevuse kaudu;
- kasutab omandatud teadmisi, seoseid ja tegevusi samas situatsioonis.

SOTSIAALSED OSKUSED 2AASTANE

- üritab aru saada teiste inimeste seisukohtadest, kuid tema tajud on enesekesksed;
- reageerib sõltuvalt situatsioonist ja ümbritsevate inimeste käitumisest;
- mõistab selgelt väljendatud keeldu "Ei tohi!", "Ära tee!" jne;
- tunneb huvi teiste laste vastu, jälgib neid ja mängib nendega kõrvuti;
- toetub võõrastega suheldes ja enesekindluse saavutamiseks tuttavale täiskasvanule;
- matkib täiskasvanu tegevusi, millele saab tagasisidet.

ENESEKOHASED OSKUSED 2AASTANE

- väljendab lihtsaid emotsioone, mis on tugevad ja vahelduvad kiiresti;
- teadvustab ennast, kasutab minavormi, proovib ennast maksma panna ning oskab keelduda ja "ei" öelda;
- hindab oma oskusi ja suutlikkust paremaks, kui need tegelikult on;
- sööb, joob ja riietub lahti valdavalt iseseisvalt ning püsib suurema osa päevast kuiv ja puhas;
- teab oma ees- ja perekonnanime ja elementaarseid viisakusreegleid ning kasutab neid, kui seda on talle õpetatud.

4.2. ÜLDOSKUSED

MÄNGUOSKUSED 2-3AASTASED

2-3a

- tunneb mängust rõõmu ning on suuteline sellele keskenduma;
- mängib mõnda aega koos teistega ja järgib lihtsamaid reegleid;
- tegutseb vahetult konkreetsete asjadega kui ka neid kujutavate sümbolitega;
- algatab erinevaid mängu ja arendab sisu täiskasvanu abiga;
- oskab kasutada mängudes erinevaid vahendeid;
- kordab ja jäljendab varasemaid kogemusi ning mälupilte lihtsas mängus.

TUNNETUS- JA ÕPIOSKUSED 2-3AASTASED

- plaanib ja organiseerib tegevusi täiskasvanu abiga;
- plaanib osaliselt oma käitumist ja tegevust iseendale suunatud kõne vahendusel;
- on omandanud sõnavara, mis võimaldab tal ennast väljendada;
- osaleb dialoogis, jälgib lihtsaid lookesi;
- mõistab osaliselt lihtsamat kõnet ka ilma toetava selgitusega;
- rühmitab asju ja esemeid ühe või mitme tajutava omaduse või nimetuse järgi;
- omab ettekujutust arvamõistest ja värvuste nimetustest;
- leiab võrreldes asjades ühiseid ja erinevaid jooni ja nendevahelisi seoseid, kasutab info saamiseks keelt;
- omab uusi seoseid, mõisteid ja teadmisi korduva kogemuse, aktiivse tegutsemise ning mudelite järgi õppimise kaudu; vajab oma tegevusele tagasisidet.

SOTSIAALSED OSKUSED

- saab aru, et inimestel võivad olla tema omadest erinevad tunded ja emotsioonid;
- osaleb täiskasvanuga ühistegevuses, jälgib teisi lapsi, tegutseb nendega kõrvuti;
- jagab mõnikord oma asju ka teistega;
- loob sõprussuhteid nendega, kellega on tihti koos;
- algatab vestlust eri partneritega erinevatel teemadel;
- täidab igapäevaelu rutiini;
- järgib lihtsamaid sotsiaalseid reegleid, eeskujudele toetudes jäljendab igapäevaelu rolle ja tegevusi.

ENESEKOHASED OSKUSED

- tal on osaliselt kujunenud enesetunnetus ja eneseteadvus;
- väljendab tugevaid emotsioone, oma mina;
- võib karta tundmatuid ja uusi asju;
- tahab igapäevastes olukordades valikute üle ise otsustada ning üritab neid ka täide viia;
- tema enesekindlus on kõikuv, selle saavutamiseks vajab tunnustust, rutiini, reegleid.

4.3. ÜLDOSKUSED

MÄNGUOSKUSED 3-4AASTASED

3-4a

- tunneb mängust rõõmu ning on suuteline mängule keskenduma;
- rakendab mängudes tuttavaid kogemusi, teadmisi ja muljeid ümbritsevast maailmast;
- algatab erinevaid mängu ja arendab sisu täiskasvanu abiga;
- osaleb rolli- ja võistlusmängudes ning loovtegevustes;
- huvitub võistlusmängudest ja tahab olla edukas;
- mängukaaslastega saavutab kokkuleppe täiskasvanu abiga;
- kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid.

TUNNETUS- JA ÕPIOSKUSED 3-4AASTASED

- oskab osaliselt oma tegevusi plaanida ja organiseerida, tegutseb iseseisvalt otsese juhendamiset;
- plaanib minakeskse kõne abil oma tegevust ja lahendab probleeme;
- kõne toetub mälule;
- saab aru mõistatustest ja lihtsamatest piltlikest võrdlustest;
- järgib lihtsaid reegleid;
- liigitab lihtsamate üldmõistete või mitme tunnuse järgi;
- saab aru arvumõistest; huvitub tähtedest;
- omandab uusi teadmisi praktiliste olukordade, kogetud emotsioonide, kujutluste ja kõne kaudu.

SOTSIAALSED OSKUSED 3-4AASTASED

- väärtustab oma saavutusi, ent vajab oma tegevuse tunnustamist ja täiskasvanu tähelepanu;
- püüab vahel teisi abistada ja lohutada; tal on mõningane ettekujutus teiste inimeste tunnetest ja mõtetest;
- osaleb lühikest aega ühistegevuses eakaaslastega, eelistab üht mängukaaslast rühmale;
- arvestab reegleid mängudes ja tegevustes, mida juhivad autoriteet;
- saab aru lihtsamatest käitumisreeglitest seltskonnas ning järgib neid igapäevases suhtluses;

ENESEKOHASED OSKUSED 3-4AASTASED

- väljendab verbaalselt lihtsamaid emotsioone, oma soove, tahtmisi ja seisukohti ning püüab jõuda kokkuleppele;
- tahab olla iseseisev;
- saab hakkama eneseteenindamisega (riietub, sööb, joob iseseisvalt), tal on kujunenud tualetiharjumused;
- teab oma nime, vanust ja sugu ning märkab soolisi erinevusi;
- seab endale mõningaid eesmärke ja täidab neid;
- saab aru valetamisest kui taunitavast käitumisest.

4.4. ÜLDOSKUSED

MÄNGUOSKUSED 4-5AASTASED

4-5a

- tunneb mängust rõõmu ja on suuteline mängule keskenduma;
- rakendab mängudes loovalt oma kogemusi, teadmisi ja muljeid ümbritsevast maailmast;
- algatab erinevaid mängu ja arendab mängu sisu;
- täidab mängudes erinevaid rolle;
- järgib mängureegleid täiskasvanu abiga ning oskab tuttavate mängude reegleid teistele selgitada;
- keskendub huvipakkuvale tegevusele mõnikümme minutit;
- huvitub võistlusmängudest ja tahab olla edukas;
- kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid.

TUNNETUS- JA ÕPIOSKUSED 4-5AASTASED

- tegutseb lühikest aega iseseisvalt, kindluse saavutamiseks vajab täiskasvanu abi;
- reguleerib oma käitumist ja emotsioone täiskasvanu abiga;
- tegutseb koos teistega, motiveerib tegevus eakaaslastega;

- saavutab kokkuleppeid;
- katsetab ja uurib erinevaid võimalusi, kasutades nii sümboleid, kujutlusi kui ka reaalseid esemeid ja objekte;
- räägib esemetest, mis pole kohal, ja olukordadest, mis toimusid minevikus või leiavad aset tulevikus ning fantaseerib;
- keskendub huvipakkuvale tegevusele mõnikümmend minutit;
- oskab vaadelda ning märgata detaile, olulisi tunnuseid ja seoseid;
- eristab rühmi ja oskab neid võrrelda;
- omab ettekujutust numbritest, tähtedest ja sümbolitest;
- omandab teadmisi kogemuste ja kõne kaudu, tegutseb aktiivselt ning lahendab probleeme;
- kasutab teadmiste omandamisel ja kogetu meenutamisel lihtsamaid meeldejätmise viise.

SOTSIAALSED OSKUSED 4-5AASTASED

- hakkab mõistma teiste inimeste tundeid ja mõtteid;
- on tundlik teiste hinnangute suhtes, need mõjutavad tema enesehinnangut;
- naudib rühma kuulumist ja eakaaslaste seltsi ning ühistegevust, jagab ja vahetab;
- aktsepteerib reegleid, kogemusi ja muutusi, jälgib reeglite täitmist teiste poolt;
- oskab avalikus kohas sobivalt käituda ning teab, mida tohib, mida mitte.

ENESEKOHASED OSKUSED 4-5AASTASED

- väljendab oma emotsioone ja räägib nendest;
- suhtleb ja tegutseb enamasti iseseisvalt;
- suudab kuigivõrd vastutada oma tegevuse eest;
- imiteerib täiskasvanu tegevusi ja rolle;
- eelistab sootüübilisi mängu.

4.5. ÜLDOSKUSED

MÄNGUOSKUSED 5-6AASTASED

5-6a

- tunneb mängust rõõmu ning on suuteline mängule keskenduma;
- rakendab mängudes loovalt oma kogemusi, teadmisi ja muljeid ümbritsevast;
- algatab erinevaid mängu ja arendab mängu sisu;
- täidab mängudes erinevaid rolle;
- järgib mängureegleid ning oskab tuttavate mängude reegleid teistele selgitada;
- suudab jõuda mängukaaslastega kokkuleppele;
- tunneb rõõmu võidust võistlusmängus;
- kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid.

TUNNETUS- JA ÕPIOSKUSED 5-6AASTASED

- plaanib oma igapäevategevusi, seab eesmärgid ning üritab alustatud tegevused lõpetada;
- suudab tegevusele keskenduda vähemalt 20-30minutiks;
- kasutab kujutlusi luues ja tegevusi planeerides sisekõnet;
- kasutab kõnet info saamiseks ning uute teadmiste omandamiseks;
- järgib ühistegevustes reegleid ja suudab neid selgitada;
- kasutab sidusat kõnet, tema dialoog on suunatud rohkem iseendale;
- osaleb aktiivselt käelistes ja loovtegevustes;
- saab aru asjade suhetest ja omadustest ning ajalis- ruumilisest järjestusest;
- kasutab teadmisi igapäevastes, uudsetes kui ka sarnastes olukordades;
- teadvustab kordamise vajalikkust.

SOTSIAALSED OSKUSED 5-6AASTASED

- tajub ja mõistab teiste inimeste emotsioone ja seisukohti ning arvestab neid käitumises ja vestluses;
- on oma tegevustes orienteeritud tunnustusele, tähelepanule ja emotsionaalsele toetusele;
- eelistab omasoolisi mängukaaslasi; kujunevad esimesed sõprussuhted;
- järgib tegevustes reegleid, eriti nende täitmist teiste poolt, oskab reegleid teistele selgitada;

ENESEKOHASED OSKUSED 5-6AASTASED

- seab endale eesmärgid ja üritab neid ellu viia;
- suudab lühikest aega ilma täiskasvanu kontrollita rühmas mängida ning teha koostööd omal viisil;
- järgib sotsiaalset rutiini.

4. ÜLDOSKUSED

MÄNGUOSKUSED 6-7AASTASED

6-7a

- tunneb mängust rõõmu ning on suuteline mängule keskenduma;
- rakendab mängudes loovalt oma kogemusi, teadmisi ja muljeid ümbritsevast maailmast;
- algatab erinevaid mängu ja arendab mängu sisu;
- täidab mängudes erinevaid rolle;
- järgib mängureegleid ning oskab tuttavate mängude reegleid teistele selgitada;
- suudab mängu käigus probleeme lahendada ja jõuda mängukaaslastega kokkuleppele;
- tunneb rõõmu võidust ja suudab taluda kaotust võistlusmängus;
- kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid.

TUNNETUS- JA ÕPIOSKUSED 6-7AASTASED

- saab aru lihtsamatest seostest (hulk, põhjus, tagajärg), tajub esemeid, sündmusi ja nähtusi tervikuna;
- mõtleb nii kaemuslik- kujundlikult kui ka verbaalselt, saab kuuldust aru, reageerib sellele vastavalt ning kasutab arutlevat dialoogi;
- tegutseb sihipäraselt, on suuteline keskenduma kuni pool tundi;
- kavandab ja korraldab oma igapäevategevusi ja viib alustatud tegevused lõpuni;
- tegutseb uudes olukorras täiskasvanu juhiste järgi;
- suhtub õppimisse positiivselt- tahab õppida, uurida, esitada küsimusi, avastada ja katsetada;
- rühmitab esemeid ja nähtusi erinevate tunnuste alusel;
- kasutab materjali meeldejätmiseks kordamist.

SOTSIAALSED OSKUSED 6-7AASTASED

- püüab mõista teiste inimeste tundeid ning arvestada neid oma käitumises ja vestluses;
- tahab ja julgeb suhelda- huvitub suhetest ja tunneb huvi teiste vastu;
- hoolib teistest inimestest, osutab abi ja küsib seda vajadusel ka ise;
- osaleb rühma reeglite kujundamisel;
- oskab teistega arvestada ja teha koostööd;
- loob sõprussuhteid;
- saab aru oma- võõras- ühine tähendusest;
- teeb vahet hea ja halva käitumise vahel;
- mõistab, et inimesed võivad olla erinevad;
- järgib kokkulepituid reegleid ja üldtunnustatud käitumisnorme;
- selgitab oma seisukohti.

ENESEKOHASED OSKUSED 6-7AASTASED

- suudab oma emotsioone kirjeldada ning tugevaid emotsioone, nt viha, rõõmu, sobival viisil vältida;
 - kirjeldab enda häid omadusi ja oskusi;
 - oskab erinevates olukordades sobivalt käituda ning muudab oma käitumist vastavalt tagasisidele;
 - algatab mängu ja tegevusi;
 - tegutseb iseseisvalt ja vastutab oma käitumise eest;
 - teab, mis võib olla tervisele kasulik või kahjulik ning kuidas ohutult käituda;
 - saab hakkama eneseteenindamisega ja tal on kujunenud esmased tööharjumused;
 - kasutab erinevaid vahendeid heaperemehelikult ning tegevuse lõppedes koristab enda järelt.
- Lapse arengu analüüsimiseks kasutatakse pedagoogilise nõukogu otsuse tulemusena järgmisi **meetodeid**: vaatlus, vestlus, joonistamise analüüs (perepilt), märkmete tegemine, suuline intervjuu, joonistamise test.
 - Lapse arengu **hindamise põhimõtteid ja korraldust tutvustatakse vanemale** õppeaasta alguses rühma koosolekul. Vanemaid tutvustatakse lapse eeldatavate üldoskuste ja valdkondade eeldatavate tulemustega. Selgitatakse, kuidas neid hinnatakse ja millises mahus kogutakse lapse kohta arengu- või töölehti mappidesse.
 - Lapse arengu dokumenteerimise tulemused kajastuvad **arengumappides** (kaustad). Lapse arengu hindamise ja arenguvestluse tulemus dokumenteeritakse "Isikuandmete kaitse seaduses" sätestatud tingimustel.
 - Laste **koolivalmidust** hinnatakse kaks korda õppeaastas, mida teostab õppealajuhataja. Septembris toimub individuaalne vestlus koolieelikutega (nime kirjutamine, vanus, sünnipäev, pereliikmete nimed, elukoht, geomeetriselised kujundid, arvude 1-10 tundmine, tähtede tundmine, hulgad ja nende seosed, häälimine, hääliku asukoha määramine). Kevadel aprillis-mais toimub lapse koolivalmiduse hindamine E. Kulderknup "Lapsest saab koolilaps" HM 1998 alusel, mis sisaldab suulist intervjuud ja joonistamise testi. Laste tulemusi tutvustatakse vanematele kas lastevanemate koosolekul või individuaalse vestluse käigus.
Lasteaia lõpetamisel väljastatakse perele lapse arengu kohta **koolivalmiduskaart**, mille allkirjastavad lapsevanem, õpetajad, logopeed ja lasteaia direktor.
 - Vähemalt üks kord õppeaastas viib pedagoog lapse arengu hindamiseks ja toetamiseks lapsevanemaga (perega) läbi **arenguvestluse**, mis annab tagasisidet lapse arengust ja õppimise tulemustest; selgitab lapsevanema seisukohad ja ootused lapse arengu suhtes. Õpetaja annab vanemale ettevalmistava küsimustiku, vestluse ajal tehakse märkmeid, tulemused dokumenteeritakse ja allkirjastatakse, mis talletatakse arengumappi.
Arenguvestluste läbiviimist alustati 1. septembrist 2009. Õpetajad planeerivad arenguvestluse läbiviimist peale lõunat, alates kella 13.00-14.00 või kokkuleppel vanemaga lasteaia lahtiolekuajal. Sel ajal on laste juures õpetaja abi.
 - Infot lapse arengu kohta vahetatakse vanemaga **igapäevase vestluse** ja planeeritud **individuaalse vestluse** käigus ning **arenguvestlusel**.
 - Õpetajad lähtuvad õppe- ja kasvatustegevuse planeerimisel lapse arengu tulemustest.

5. ERIVAJADUSTEGA LAPSE ARENGU TOETAMISE PÕHIMÕTTED, KORRALDUS

Erivajadusega laps on laps, kelle võimetest, terviseseisundist, keelelisest ja kultuurilisest taustast ning isiksuseomadustest tingitud arenguvajaduse toetamiseks on vaja teha muudatusi või kohandusi lapse kasvukeskkonnas või rühma tegevuskavas.

1) *Tugisüsteemid:*

- **logopeed-** 8.30-12.25 E-N, (kolmapäeviti lisaks 15.00-17.00). Igal aastal septembris vaatabkuulab logopeed kõik 4-6aastased lapsed üle. Kõneravi vajavad lapsed käivad logopeedi juures ühe- ja kahekaupa.
Igal sügisel täidab logopeed lapse kõnekaardi, mis kirjeldab lapse kontaktivõimet, kõnesoovi, käitumise eripära, psüühilisi protsesse, kõne hetkeseisu (häälikud, tempo, lause, grammatika, sõnavara), hääliku- ja foneemianalüüsi, mootorikat. Hetkeseis allkirjastatakse logopeedi ja lapsevanema poolt. Õppeaasta lõpul täidab logopeed lapse arengutaseme lehe, mis allkirjastatakse mõlemapoolselt. Kevadel annab logopeed lapsevanemale juhiseid, kuidas lapse arengut toetada.
 - **individuaalne töö lastega-** 1. Koolipikenduse saanud lapsed- arenduskava lähtuvalt nõustamiskomisjoni otsusest (logopeediline abi, täiendav ettevalmistus lasteaia kooliks ettevalmistavas rühmas, psühholoogiline abi, kordusuuringute teostamine).
Koolipikenduse saajal täidavad õpetajad, liikumisõpetaja, logopeed ja õppealajuhataja "*Lapse koolivalmiduse lehe*", mille kinnitab direktor.
Lapse individuaalsuse kaart (individuaalne arenduskava) HEV korral.
2. Tegevustes mahajääjate abistamine, võimalusel ja vajadusel tugisõnaku teenus.
3. Andekatele lisaülesannete andmine.
Individuaalse töö ajal abistab teisi lapsi õpetaja abi.
 - **laste vaatlust teostavad õpetajad, logopeed ja õppealajuhataja.** Tähelepanekud laste füüsilise, vaimse ja sotsiaalse arengu kohta. Kõrvalekalde või muutuse korral võtavad õpetajad, logopeed ja õppealajuhataja vanematega kontakti, eesmärgiga toetada lapse eakohast normaalset arengut. Lapsevanemat suunatakse pöörduma eriarsti või Hiiumaa Rajaleidja Keskuse spetsialisti poole.
 - **koostöö KOV lastekaitse spetsialisti, perearsti, Kärdla Sotsiaalkeskuse, Hiiumaa Rajaleidja Keskuse psühholoogi, logopeedi, sotsiaal- ja eripedagoogiga ning kooli psühholoogi ja sotsiaalpedagoogiga** aitab määrata tugiteenuseid ja lapsele sobivat õpikeskkonda.
Psühholoogi ja perearsti loengud: a) kohanemine lasteaia ja b) lapsest saab koolilaps.
Kontakti loomine psühholoogiga ja psühholoogilise abi pakkumine.
Hiiumaa Rajaleidja Keskuse juht koordineerib lastepsühhiaatrile vastuvõtu soovijaid.
Koostöö koolipsühholoogi, sotsiaalpedagoogi, logopeedi ja õpetajatega aitab korraldada laste sujuvat üleminekut lasteaia kooli. Nimetatud spetsialistid vestlevad laste ja nende vanematega. Kolmepäevane lastelaager koostöös kooli, lasteaia ja omavalitsusega, kus laps kohaneb eakaaslastega enne kooli. Tutvumine kooliga, klassijuhatajatega mais ja augustis.
 - **arenguestlused lapsevanemaga lapse arengust üks kord õppeaastas.** Vanem saab ettevalmistava küsimustiku. Peale vestlust tulemused allkirjastatakse, üheskoos leitakse parimaid võimalusi lapse arengu toetamiseks.
- 2) **Lapsevanemaid nõustatakse** lapse erivajaduste ja koolikohustuse täitmise edasilükkamise küsimustes: a) õpetajate, direktori, logopeedi ja õppealajuhataja tähelepanekul vaatluste, suulise intervjuu ja joonistamise testi tulemusel;
 - 3) **Logopeedi abi** võimaldatakse lastele, kes jooksva õppeaasta septembris-oktoobris on logopeedi poolt üle vaadatud ja vajavad seejärel logopeedilist abi üks või kaks korda nädalas.
 - 4) **Erivajadusega lapsele** koostatakse individuaalne arenduskava eriarsti ja/või Rajaleidja Keskuse spetsialisti ettekirjutuse või nõustamiskomisjoni otsuse põhjal.

- 5) **Erivajadusega last toetatakse koostöös** rühma pedagoogide, logopeedi jt spetsialistide ja lapsevanematega ühiste vaatluste põhjal igapäevase ja planeeritud vestluse tulemusena.
- 6) **Lapse koolivalmidust**, kellel nõustamiskomisjoni otsusega on koolikohustuse täitmine edasi lükatud, toetatakse: a) lähtuvalt nõustamiskomisjoni otsusest- täiendav ettevalmistus lasteaia kooliks ettevalmistavas rühmas, individuaalne arenduskava;
b) logopeediline abi;
c) psühholoogiline abi;
d) kordusuuringute teostamine;
e) lapse koolivalmiduskaardi täitmine õpetajate ja logopeedi poolt.
- 7) **Projekti Laps turvalises haridussüsteemis: kaasamine ja sekkumine kõigi laste huvides põhimõtetega arvestamine ja tegevuskava järgimine.**

6. LAPSEVANEMATEGA KOOSTÖÖ PÕHIMÕTTED, KORRALDUS

1. **Lapsevanemaid teavitatakse** regulaarselt lasteasutuse õppe- ja kasvatuskorraldusest lastevanemate üldkoosolekul septembris, rühmakoosolekutel septembris, oktoobris ja mais, lasteaia kodulehel, rühma stendil ja paberkanjal oleva info ning suulise vestluse kaudu. Koostöö põhineb dialoogil, vastastikusel usaldusel ja lugupidamisel.
2. Pedagoog loob lapsevanemale võimalused saada tuge ja nõu õppe- ja kasvatusküsimustes. **Lapsevanemaid kaasatakse** õppe- ja kasvatusgevustesse pidude, ühisürituste, vanemate töökohtade külastamise, õppekäikude kaudu. Vanemad võtavad osa ürituste ettevalmistamisest (peod, matkad, laadad, näitused). Vanemad abistavad jääkmaterjalide varumisel ning lugemisnurga sisustamisel ja hommikuringi läbiviimisel (nt vanem toob lapsele padja).
3. **Lastevanemate ootused ja rahulolu** selgitatakse välja rahulolu küsimustike abil (üks kord õppeaastas või kord kahe aasta jooksul, mille tulemusi arutatakse pedagoogilises nõukogus ja hoolekogus. Võimalusel ja vajadusel tehakse muudatusi. Traditsiooniks kujunev kadrilaat on kui lahtiste uste päev, mil laps saab koos vanemaga viibida pea kõikides rühmades, kus toimub midagi (kohvik, loterii, mängutuba, voolimistuba, näomaalingud, mudeliklubi, turvatuba jm). Tutvutakse teiste rühmade ruumide ja nende õpetajatega. Vanema ootused ja rahulolu- sõimeealiste ja uute laste kohanemine lasteaia, vanematel võimalus viibida kohanemisperioodil rühmas. Vanemal on võimalus tutvuda kevadel sõimerühma ja selle õpetajatega, infopäeval selgitatakse lasteaia ja lapsevanema koostöö põhimõtted. Lasteaia lahtiste uste päev kevadel.
4. **Hiiu Valla Lasteaed (Kalda maja) on Tervist Edendav Lasteaed** alates 2010 aasta juunist. Tegevus toetub tervise tegevuskavale.
5. **Hiiu Valla Lasteaed (Kalda maja)** on liitunud alates 2012 aastast **“Kiusamisvaba lasteaed” projektiga** kahes rühmas. Tegevust toetab vastav tegevusprogramm.
6. **Hiiu Valla Lasteaia väärtused** on alates 2016 aastast: **austus, loovus, hoolivus, tervis, traditsioonid**. Põhiväärtuste väljatoomist toetas liitumine projektiga **“Kiusamisvaba lasteaed”**.

7. ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD

1. Õppekava rakendumist hindavad õpetajad, õppealajuhataja, logopeed ja direktor. Hinnatakse, kas planeeritud tegevusi on saadud valdkondade kaupa läbi viia, kuidas päevakava toetab igapäevategevusi, kuidas toimub arengu hindamine, erivajadustega laste toetamine ja koostöö lastevanematega. Ettepanekud ja muudatused esitatakse ning kinnitatakse pedagoogilises nõukogus, mille arutab läbi hoolekogu.
2. Analüüsimisel lähtutakse ka õppeaasta sisehindamise tulemustest, mida teostab õppealajuhataja. Õppekava analüüsitakse kevadel pedagoogilises nõukogus. Vajadusel tehtavad muudatused rakenduvad uuel õppeaastal, septembris.
3. Õppekava uuendamine ja täiendamine otsustatakse maikuus pedagoogilise nõukogu otsusega, mis jõustub järgmise õppeaasta 1. septembrist.
Hiiu Valla Lasteaia direktor kinnitab õppekava muudatused käskkirjaga.